

Overzicht andere uitgegeven boeken.

De **Serie wetsgeschiedenis**, geschreven door H.J. Smidt:

1. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1881-1886), ISBN 9789463426718
2. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1881-1886), ISBN 9789463426749
3. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1881-1886), ISBN 9789463426756
4. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1881-1886), ISBN 9789463426763
5. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1886-1901), ISBN 9789463426770

De **Serie wetsgeschiedenis**, geschreven door M.H.G. Scharenborg:

1. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1881-2017), ISBN 9789462546677
2. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1881-2017), ISBN 9789462546684
3. Geschiedenis van het wetboek van strafrecht (1881-2017), ISBN 9789462546691

Van dezelfde schrijver verschenen, **de Serie fraude en integriteit**:

- Onderzoeken van fraude (ISBN 9789463185141)
- Voorkomen van fraude (ISBN 9789463185172)
- Fraude door ambtenaren (ISBN 9789463185271)
- Fraude door werknemers (ISBN 9789463185240)
- Fraude en accountant (ISBN 9789463185325)
- Uitkeringsfraude (ISBN 9789463185011)
- Fraude in het strafrecht (ISBN 9789463185301)
- Faillissementsfraude (ISBN 9789463185073)
- Witwassen (ISBN 9789463428859)
- Afpakken & ontnemen (ISBN 9789463427043)

Van dezelfde schrijver verschenen, **de Serie tuchtrecht**:

- Tuchtrecht voor accountants (ISBN 9789463185905)
- Tuchtrecht voor advocaten (ISBN 9789463185943)
- Tuchtrecht voor gerechtsdeurwaarders (ISBN 9789463185929)
- Tuchtrecht voor notarissen (ISBN 9789463185882)

Van dezelfde schrijver verschenen, **de Serie strafrecht**:

- Verkeersmisdrijven (ISBN 9789462546707)

Voor meer informatie wordt verwezen naar de website www.fraudeknooppunt.nl.

GESCHIEDENIS

VAN HET

WETBOEK VAN STRAFRECHT.

GESCHIEDENIS
VAN HET
WETBOEK VAN STRAFRECHT.

VOLLEDIGE VERZAMELING VAN REGEERINGSONTWERPEN,
GEWISSELDE STUKKEN, GEVOERDE BERAADSLAGINGEN, ENZ.

BIJENGEBRACHT EN GERANGSCHIKT DOOR

Mr. H. J. SMIDT.

Tweede druk,

HERZIEN EN AANGEVULD MET DE WIJZIGINGEN, DOOR

Mr. J. W. SMIDT.

TWEEDE DEEL.

HAARLEM,
H. D. TJEENK WILLINK.

1891.

AANWIJZING VAN VERKORTINGEN ENZ.

Zie deze in Deel I bl. XVI.

Behalve het aldaar aangewezen, nog TE VERBETEREN in Deel I:

Bl. 356, regel 8 v. b. staat: in 10 en 18, *lees*: in 18, niet in 10.

Bl. 358, regel 21 v. o. staat: art. 10 van den Code, *lees*: art. 10 [11] van den Code.

Bl. 430, regel 20, kolom 2, staat: de overtredingen, *lees*: de misdrijven, niet onder de overtredingen.

Bl. 437, regel 12 v. o. De hier staande verwijzing „[zie ook bij art. 359 O. R. O. in deel III]” moet geplaatst worden op bl. 443, onder regel 20 v. o.

Bl. 529, regel 5 v. b. staat: art. 305 Code, *lees*: art. 305 [105] Code.

T W E E D E   B O E K .

M I S D R I J V E N .

I N D E E L I N G   E N   R A N G S C H I K K I N G .

Memorie van Toelichting.

Terwijl het bijzonder karakter der gekozen rubrieken en de plaats aan de bijzondere misdrijven daaronder aangewezen, voorzoo veel noodig, bij elken titel zijn toegelicht, mag het voldoende geacht worden hier vooraf het algemeen beginsel aan te geven, dat tot de gekozen indeeling en rangschikking der misdrijven geleid heeft.

Eene hoofdverdeeling der misdrijven in die tegen »de algemeene zaak» en die tegen »bijzondere personen» is met opzet vermeden. Dat elk misdrijf althans middelijk het regt der maatschappij tot voorwerp heeft, wordt door niemand ontkend; wie dan ook de hier bedoelde hoofdverdeeling aanprijst, heeft daarbij het oog op het verschil dat tusschen de misdrijven ten aanzien van het onmiddelijk object bestaat. Intusschen zijn er niet weinig misdrijven waarbij de vraag, of het regt van een individu of wel dat der maatschappij het onmiddelijk voorwerp is, *a priori* (door den wetgever) niet met zekerheid kan worden beantwoord; men denke, om slechts één voorbeeld te noemen, aan gewelddadige verhindering van de uitoefening van het kiesregt. Voorts zijn er zeer vele misdrijven, waarbij de bedoelde vraag slechts te beantwoorden is met behulp van onderscheidingen, ten gevolge waarvan uiteengerukt zou worden wat verbonden moet blijven. Men denke o. a. aan valsche getuigenis hetzij ten voordeele hetzij ten nadeele van een beklaagde. Eindelijk wordt door de hier bestreden hoofdverdeeling noodeloos de kloof vergroot tusschen misdrijven in aard verschillend, maar toch aan elkander verwant. Rebelleie met doodelijk gevolg en doodslag gepleegd op een ambtenaar gedurende de regtmatige uitoefening van zijne bediening (artt. 195, 196, 310 [181 182, 287]) zijn voorzeker misdrijven, die in onderscheidene titels tehuis behooren. Gaat het echter aan ze lĳnregt t e g e n o v e r elkander te plaatsen, alsof onmiddelijk het een tegen de maatschappij, het ander tegen den individu gerigt ware? En waarom dergelijke tegenstellingen, wanneer er toch geen regtsgevolg aan verbonden is?

In elke indeeling en rangschikking der misdrijven ligt, wegens de talrijke gezigtspunten waaruit men ze beschouwen kan, altijd iets wil-

lekeurigs. Maar juist hiernit volgt, dat de wetgever zich van alle noodlooze verdeelingen te onthouden en zich de grootst mogelijke eenvoudigheid ten doel te stellen heeft.

Eene enkele aaneengeschakelde reeks rubrieken is niet alleen volkomen voldoende, maar beveelt zich ook praktisch om drie redenen aan.

Vooreerst wordt daardoor het bewustzijn bevorderd, dat het gansche wetboek als één harmonisch geheel op te vatten en te verklaren is, en dat elk artikel eerst zijne volle beteekenis bekomt wanneer het met alle andere wordt in verband gebragt. Wordt daarentegen een wetboek niet alleen — wat nu eenmaal niet te vermijden is — in boeken en titels afgedeeld, maar worden de titels nog daarenboven — alsof het geene *division d'ordre* maar eene *division de principe* gold — in hoofdstukken, afdelingen, paragrafen enz. gesplitst, bevordert men dan niet de oppervlakkigheid, die de deelen als iets zelfstandigs opvat?

Ten tweede wordt door ééne enkele reeks rubrieken het gevaar voor ligtvaardige bewijsgronden aan de rubriek ontleend, tot een minimum teruggebragt.

Eindelijk wordt niet door tal van verdeelingen, maar integendeel door ééne, zooveel mogelijk aaneengeschakelde, reeks rubrieken het overzicht van het geheel gemakkelijk gemaakt. Om zich hiervan te overtuigen, vergelijkte men slechts het belgische wetboek en de italiaansche ontwerpen waarin het eerste stelsel gevolgd is, met het duitsehe en zuricher wetboek waarin het andere is aangenomen.

Als voorbereiding tot eene internationale terminologie der misdrijven en niet minder in het belang der vergelijkende rechtsstudie, mag het wenschelijk geacht worden, dat de verschillende volken zich, wat de algemeene indeeling en rangschikking der misdrijven betreft, zoo naauw mogelijk bij elkander aansluiten. Toch is in geen der geraadpleegde nieuwere vreemde wetboeken de orde zoo onberispelijk, dat zij op den voet kan worden gevolgd. Ook die van het duitsehe wetboek, hoe aanbevelenswaardig in vele opzichten, laat in enkele andere te wenschen over. Niet zelden is blijkbaar bijzonder gewigt gehecht aan de oorzaken en beweegredenen en aan de mogelijke gevolgen, die de misdrijven kunnen hebben, terwijl toch, om eene goede volgorde te verkrijgen, niet daarop maar veeleer op den aard en het object van het misdrijf moet worden gelet. Wie op het eerstgemelde standpunt het duel (15er *Abschnitt*) eene plaats geeft tusschen »belediging" en »misdrijven tegen het leven", handelt zeker consequent, wanneer hij de »*Urkundenfälschung*" (23er *Abschnitt*) tusschen »bedrog" en »bankbreuk" rangschikt. Intusschen heeft hij door een en ander eene juiste opvatting van het wezen van het duel en van valscheid niet bevorderd en loopt b. v. zelfs gevaar de ongelukkige verwarring van bedrog en valscheid in de hand te werken. Dat de begunstiging (21er *Abschnitt*), die niet enkel op diefstal maar maar op alle »Verbrechen" en »Vergehen" volgen kan, geheel misplaatst is, behoeft wel geen betoog. Ook de plaats van de »gemeingefährliche Verbrechen und Vergehen" (27er *Abschnitt*) laat zich niet verdedigen. Ware hier slechts te denken aan eene gequalificeerde zaakbeschadiging, met welk regt zou dan b. v. vervalsching van levensmiddelen in deze rubriek hare plaats vinden? Deze weinige opmerkingen mogen voldoende zijn ten bewijze, dat geene ongemotiveerde zucht naar het nieuwe tot de in het ontwerp aangenomen classificatie en rangschikking geleid heeft.

In het ontwerp is de algemeene gedachtengang deze:

De rij wordt geopend met de misdrijven waardoor het zelfstandig bestaan of het organisme van den staat wordt bedreigd (titel I). Hierbij sluiten zich aan de misdrijven tegen de koninklijke waardigheid (titel II) en die tegen hoofden en vertegenwoordigers van bevriende staten (titel III), terwijl het belang van den staat bij de vrijheid der staatkundige verkiezingen en bij de onbelemmerde pligtsvervulling der gekozen afgevaardigden de plaatsing van titel IV genoegzaam regtvaardigt.

Openbare orde en algemeene veiligheid, de twee grootste weldaden van het geordend staatsleven, vinden hare bescherming in de drie volgende titels (V, VI, VII). Het tweegevecht, hoezeer wegens zijn eigenaardig karakter in een bijzonderen titel behandeld, sluit zich toch, wegens het daarin gelegen vergriep tegen de openbare orde en zijne verwantschap met eigenrigting, eigenaardig aan den vijfden titel aan.

Ook middelijk kunnen de openbare orde en de algemeene veiligheid bedreigd worden; zullen hare grondslagen niet worden weggenomen, hare waarborgen niet worden opgeheven, dan behoort de ambtenaar, als orgaan der wet, van gehoorzaamheid en medewerking verzekerd te zijn (titel VIII).

Van de openlijke ongehoorzaamheid aan of tegenwerking van de overheid rigt zich als van zelve de aandacht op die, welke den schijn aanneemt van het tegendeel. Echter niet alleen wanneer de wet eene verklaring onder eede vordert, ook in het algemeen zoo dikwerf zij er regtsgevolg aan verbindt, pleegt de meenedige een misdrijf. Meened (titel IX) is eene schending van een door den staat in het belang van de openbare trouw gestelden waarborg. Intusschen kan niet alleen door woorden, maar evenzeer door daden (titels X, XI) en in geschrifte (titel XII) de openbare trouw worden geschokt, het maatschappelijk vertrouwen worden bedreigd.

Al kan verduistering van staat gepleegd worden zonder valscheid in geschrifte en al sluit de bigamie geen eigenlijken meened in zich, feitelijk en zedelijk is de verwantschap toch te groot, dan dat de plaats zou kunnen bevreemden, aan de beide misdrijven tegen den burgerlijken staat (titel XIII) toegekend. Ook hier geldt het misleiding, ondermijning van het vertrouwen, schennis van trouw, zij het ook in den meer beperkten kring van het familieleven.

De misdrijven in titel XIII omschreven hebben met die tegen de zeden (titel XIV), waarvan de verplichting om hulpbehoevenden bij te staan (titel XV) zich niet scheiden laat, dit kenmerk gemeen, dat daardoor regtsreeks zoowel het algemeen belang als dat van bepaalde personen benadeeld wordt.

Vervolgens worden bij uitnemendheid — nooit bij uitsluiting — de regten van bijzondere personen gewaarborgd. Vóór alles het hoogste goed, de eer hetzij die opzettelijk wordt aangerand (titel XVI), hetzij zij door onbescheidenheid wordt in gevaar gebracht (titel XVII).

Daarna wordt de vrijheid van den individu beschermd (titel XVIII), zijn leven en zijn ligchaam (titels XIX, XX en XXI).

Eindelijk zijne vermogensregten (titels XXII—XXVII).

Ook in de beide volgende titels (XXVIII en XXIX [niet in het Wetboek opgenomen]) worden vermogensregten beschermd, maar van eene zeer bijzondere natuur. Wie door ongeoorloofde uitoefening van nijverheid opzettelijk inbreuk maakt op het uitsluitend regt van een ander, schendt

niet diens eigendomsregt, maar vergrijpt zich toch aan het vermogen, waarvan dat uitsluitend regt deel uitmaakt.

De misdrijven, die een eigenaardig karakter ontleenen hetzij aan de ambtelijke bevoegdheid van den dader (titel XXX [nu XXVIII]), hetzij aan de omstandigheid dat zij op de scheepvaart betrekking hebben (titel XXXI [nu XXIX]), zouden de rij kunnen sluiten, ware het niet dat de titels XXXII en XXXIII [nu XXX en XXXI], als op vele voorafgaande titels van dit boek terugslaan, noodwendig aan het slot moesten worden gerangschikt.

Advies van den Raad van State.

De memorie van toelichting vangt aan met te dezer plaatse het beginsel aan te geven, dat tot de gekozene indeeling en rangschikking der misdrijven geleid heeft.

De Raad van State kan zich over het algemeen met de gevolgde orde in deze wel vereenigen.

Elke indeeling en rangschikking heeft echter uit haren aard eene zekere mate van willekeur en de schakel, die het ééne onderwerp met het daarop volgende verbindt, is ook na de toelichting, in de memorie gegeven, niet altijd even zichtbaar.

Zoo zijn de onderwerpen in titel V, misdrijven tegen de openbare orde niet alleen vele, maar ook veelsoortig, zoo is de overgang van het auteursregt (titel XXIX) tot de ministeriële verantwoordelijkheid en andere ambtsmisdrijven (titel XXX) en van deze tot de scheepvaartmisdrijven, juist niet als een model van logisch verband te beschouwen.

Titel XXX [nu XXVIII] zou, naar het voorkomt, in ieder geval beter zijne plaats gevonden hebben en alsnog kunnen verkrijgen na titel IV van boek II.

Ook de rangschikking van sommige misdrijven zou stof tot bedenking kunnen opleveren.

Dieren mishandeling (art. 272 [254]) te brengen onder de misdrijven tegen de zeden, aangenomen al dat hier misdrijf zij en geen overtreding, schijnt wel wat verre getrokken.

Bigamie (art 258 [237]) had

Rapport aan den Koning.

In de algemeene toelichting van het tweede boek van het ontwerp is de leidende gedachte, die aan de indeeling en rangschikking der misdrijven ten grondslag heeft gelegen, breedvoerig uiteengezet.

Ofschoon de Raad van State met de memorie van toelichting erkent, dat elke indeeling en rangschikking altijd iets willekeurigs heeft, maakt hij enkele opmerkingen over de wijze van toepassing. Het is den ondergeteekende echter voorgekomen, dat de Raad in hoofdzaak zich daarmede vereenigt en in wijziging van de onderdeelen geen overwegend belang stelt.

Er schijnt ook geen voldoende reden voor verandering.

Dat de misdrijven in de rubrieken tegen de openbare orde niet alleen vele, maar ook veelsoortig zijn, is het noodzakelijk gevolg van de vele en velerlei misdrijven, die tegen de openbare orde gepleegd kunnen worden. Logisch verband tusschen de titels XXIX en XXX kan en behoeft niet te bestaan, omdat eerstgenoemde de laatste is van een reeks van titels, waarbij vermogensregten worden beschermd en laatstgenoemde de eerste is van vier titels, die om verschillende redenen de rij moesten sluiten.

Met name is dit laatste het geval met titel XXX, dien de Raad van State geplaatst wil hebben na titel IV van boek II. In dien titel toch komen verschillende misdrijven voor, die in naauw verband staan met voorafgegaane artikelen, en welker

even goed, zoo niet beter, daarentegen eene plaats kunnen vinden onder titel XIV misdrijven tegen de zeden, als onder titel XIII misdrijven tegen den burgerlijken staat. Het Duitsche strafwetboek althans bragt het dubbel huwelijk in § 171 onder eerstvermelde rubriek.

Zoo worden diefstal (titel XXII) en verduistering (titel XXIV), hoe naauw verwant, van elkander gescheiden, en roof (art. 339 [312]) onder diefstal gerangschikt, in strijd met het Pruisisch wetboek van 1851 en het Duitsche wetboek, die beiden diefstal met verduistering en roof met afpersing te zamen behandelen.

vraagd worden of dit niet juist eene navolging verdient.

Voorts kan niet worden toegestemd, dat diefstal verwantschap heeft met verduistering, althans meer dan met roof; integendeel, juist in vele opzichten is de verwantschap van diefstal en roof onmiskenbaar grooter.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

In de afdeelingen vond de rangschikking van het Tweede Boek geenszins onverdeelden bijval. De indeeling van den Code Pénal, Boek III, Titel 2, werd veel meer natuurlijk en rationeel genoemd dan die, welke hier gevolgd wordt, waardoor de zwaarste misdrijven grootendeels achteraan komen. Van andere zijde werd aanbevolen eene rangschikking, volgens welke eerst de misdrijven tegen de personen, vervolgens die tegen het vermogen en eindelijk die tegen familie en Staat zouden worden behandeld, dat is eene volgorde, welke met de natuurlijke uitbreiding van den kring der regtskrenking zou overeenstemmen. De Commissie achtte de quaestie echter niet van genoegzaam belang om deswege eene omwerking van het Wetboek aan te bevelen. Alleen zou zij in overweging willen geven Titel VIII te doen volgen na Titel IV. Ten slotte zij hier nog vermeld, dat geprotesteerd werd tegen wat men noemde de sentimentele opvatting der Regering, dat de eer het hoogste goed zou zijn en dat daarom de aanrandingen tegen de eer als generiek zwaarder dan die tegen het leven moesten worden beschouwd.

Vergelijk de Nota van den heer OLDENHUIS GRATAMA ¹.

¹ Luidende als volgt:

De orde is evenmin duidelijk als rationeel.

Men moet er naar zoeken, even als naar die in de Pandecten.

En, voor zooverre vindbaar of aangegeven, schijnt ze noch aan *theorie* noch aan *praktijk* te voldoen.

Praktijk: men moet door 't geheugen weten waar alles staat en zoo den weg vinden;

behandeling reeds na titel IV met regt onlogisch genoemd zou worden; zoo zou het, om slechts één voorbeeld te geven, tot groote moeilijkheden aanleiding geven, valscheid door een ambtenaar gepleegd (art. 400) vóór titel XII van boek II te behandelen.

Dat wreede behandeling van dieren (art. 272) in het stelsel van het ontwerp een misdrijf tegen de zeden is, blijkt ook uit hetgeen beneden ad art. 272 [254] over dit misdrijf wordt gezegd.

Ten aanzien van bigamie (art. 258) zou de Raad van State het Duitse strafwetboek wenschen te volgen, dat dit misdrijf onder de misdrijven tegen de zeden rangschikt. Het mag echter op den in de memorie van toelichting aangegeven grond gefout van dat wetboek is, die geene

De Minister vindt geen reden om thans in de rangschikking der

verwante misdrijven komen voor in verschillende titels, op verschillende plaatsen; brandstichting bijv. op 5 à 6 plaatsen.

Theorie: men moet de meest zonderlinge redegeving van orde en indeeling te baat nemen, somtijds zoo algemeen, dat ze van iedere volgorde zou zijn te geven.

De orde van 't Code Pénal is niet gevolgd; aan geen ander bestaand buitenlandsch wetboek heeft men zich, wat de orde betreft, aangesloten; die van het Duitse Wetboek, die nog het meest schijnt gevolgd, is verlaten, zonder dat de aangegevene gronden afdoend schijnen.

Nu kan een wetboek goed zijn en zeer nuttig werken ook met berispelijke orde, gelijk met de Pandecten het geval was, en is; ja eene volmaakt logische orde zal wel niet bereikbaar zijn; de Memorie van Toelichting zegt daarom zeer juist dat iedere indeeling en rangschikking iets willekenrigs heeft.

Maar nu de zaak in 't breede is ter sprake gebragt, kan het zijn nut hebben ook daarbij stil te staan.

De Memorie van Toelichting maakt aanmerking op de plaatsing van het *duel* in het Duitse Wetboek tusschen *belediging* en *misdrijven tegen 's leven*.

Is die plaatsing echter niet veel beter dan, zooals in 't ontwerp, tusschen die tegen *de openbare orde* en de misdrijven, waardoor de algemeene veiligheid in gevaar komt?

Geeft het ontwerp — om van andere redeneu niet te spreken — daardoor niet te veel eer aan het *duel*?

Met welken grond plaatst men den titel XV: Verlating van hulpbehoevenden, tusschen misdrijven tegen de zeden en belediging: XIV en XVI?

Welk verband is er tusschen ambismisdrijven en scheepvaartsmisdrijven, tit. XXX en XXXI [na XXVIII en XXIX]? tusschen misdrijven betreffende graven en lijken en afsluiting van eigendommen, artt. 160—164 [148—151] en art. 165, en hoe komen beide in den titel *misdrijven tegen de openbare orde*? In 't bijzonder: hoe kan aenhouding van een graf, opgraven, verbergen en ontleden van een lijk een misdrijf zijn tegen de openbare orde? (Bij de Engelschen zijn het misdrijven tegen de zedelijkheid.) Art. 163 [151] behoorde eerder bij misdrijven tegen den burgerlijken staat; — en, indien men alle misdrijven tegen lijken bij elkaar wilde hebben, waarom dan art. 209 [190] in den titel VIII, Misdrijven tegen 't openbaar gezag? Art. 222 [201] kan ook nimmer een misdrijf zijn tegen openbaar gezag of alles behoort er onder. Zoo staat art. 148 [139] onder den titel V, Misdrijven tegen de openbare orde, en bijna hetzelfde misdrijf van art. 202 [186] onder de misdrijven van tit. VIII tegen 't openbaar gezag. Welk is het onderscheid? Beide zijn tegen de openbare orde.

Waarom staat openlijk geweld tusschen bedelarij en storing van bijeenkomsten? art. 153, 154 [141], 155 [143].

Er zijn opschriften van titels zoo algemeen dat er bijna alles onder kan worden gebragt, bijv. tit. V. *Misdrijven tegen de openbare orde*, tit. VII, *Misdrijven waardoor de algemeene veiligheid van personen of goederen wordt in gevaar gebragt*, en er zijn titels met 1 à 2 artikelen, tit. XXVIII [nu vervallen] heeft 1, tit. IX en XXIX [nu vervallen] 2, tit. XVII 3, tit. VI en XV 5 artikelen. Daarentegen anderen zoveel dat men er in verdwaaft: V heeft 26. VIII 37, XXXI [nu XXIX] 40, XXX [nu XXVIII] 46 artikelen. Tit. XXVIII en XXIX, te zamen 3 artikelen, konden gevoegd worden bij tit. XXVI. Tit. XXI is de eenige waarin alléén culpose misdrijven voorkomen, die overal elders bij de categorie zijn ingedeeld (zie artt. 259, 399); 't opschrift is: *onwillig veroorzaken van den dood of van lichamelijk letsel*. Nu bevat tit. XIX misdrijven tegen het leven gerigt en XX mishandeling: daaronder behoort tit. XXI.

Tit. XIII heeft tot opschrift *misdrijven tegen den burgerlijken staat*, welk opschrift geheel iets anders doet verwachten; beter zou zijn: *misdrijven tegen huisgezin en familie*.

Tit. II heet *misdrijven tegen de Koninklijke waardigheid*. Is dat woord juist?

In tit. VIII is het vreemdeoortigste opgehoopt; die titel kon worden gesplitst. Sommige opschriften zijn noodeloos lang: tit. XXXIII [nu XXXI] kan alléén heeten *herkaling van misdrijf*; van titel XIX kan vervallen het woord *gerigt*, ook om in overeenstemming te komen met het opschrift van tit. XVIII.

Behooren artt. 307 en 308 [284 en 285] niet tot tit. XXIII?

En hoe kan art. 272 [254], dierenmishandeling, behooren onder titel XIV, misdrijven tegen de zeden.

Indien het waar is — zooals sommigen beweren — dat de wet alléén het tot een strafbaar feit maakt, dan zou het behooren in Boek III en dan naar het denkbeeld van het ontwerp in titel VI.

Dierenmishandeling is echter eerder *»ergernis, aanstoot geven»*.

[Zie over Boek III, de rubriek: Overtredingen in het algemeen, in Deel III.]

Titels eenige verandering te brengen. Elke rangschikking heeft hare voordeelen en nadeelen; verandering zou, zonder practisch nut, veel omslag veroorzaken. Overigens is de lofrede op de rangschikking in den Code Pénal niet zeer verdiend. Men leze bijv. art. 314 O. P.

OVER DE MISDRIJVEN EN DE STRAFBEPALING,
IN 'T ALGEMEEN.

Advies van den Raad van State.

Overigens zijn in het ontwerp meerdere leemten, in het geldendestrafregt aanwezig, aangevuld en vele verbeteringen aangebracht.

Als nieuwe misdrijven, of nu voor het eerst tot op zichzelf staande misdrijven gemaakt, mogen genoemd worden stoornis vanden huisvrede (art. 147 [138]), tweegevecht (art. 166 [152] en volgende), misbruik van sterken drank (art. 270 [252]) en in boek III (artt. 480 [426], 513 [457], 514), levensberooving opeigen verzoek (art. 317 [293]), chantage (art. 345 [318]), zwendelarij (art. 364 [335]), sluipaccorden (art. 372 [345]), enz.

Wat de bestraffing der misdrijven aangaat, bewegen de vrijheidstraffen zich tusschen een voor ieder geval aangegeven maximum (voor zooverre de straf niet is voor het leven) en een minimum, dat zich veelal stilzwijgend regelt naar dat van artt. 10 en 24 [18] van boek I, of speciaal geregeld wordt in de artikelen, die het misdrijf behandelen.

Wat de maxima der gevangenisstraffen, in boek II bedreigd, aangaat, heeft de Staatscommissie het Duitse strafwetboek, dat zij anders in zoovele opzichten volgde, niet zelden, naar 's Raads inzien soms ten onregte, verlaten.

Ten aanzien van meerdere misdrijven zou de Raad van State het bedreigde maximum te laag achten en

Rapport aan den Koning.

De bedenkingen van den Raad van State omtrent de maxima der bedreigde gevangenisstraffen, die in sommige gevallen te laag worden genoemd, zijn moeilijk te beantwoorden, daar de Raad zich bepaalt tot de opmerking, dat hij ze »te laag achten» zou en tot eene vergelijking met sommige bepalingen van het duitse strafwetboek. In 't algemeen mag worden opgemerkt, dat het toch wel niet de bedoeling zijn kan om voor een goed strafstelsel enkel heil te zoeken in de groote langdurigheid der gevangenisstraf; dit toch is reeds lang door studie en ervaring veroordeeld. In dien geest zijn dan ook de bedreigde maxima niet te laag, noch op zich zelf, noch in onderling verband beschouwd.

Wat verder de strafposities betreft, zijn de twee volgende regels gevolgd:

a. Geen feit worde bedreigd met een maximum, lager, dan waaraan blijkens de ervaring in Nederland behoefte bestaat.

b. Evenredigheid worde verkregen als volgt: als éénheid (maatstaf van vergelijking) worde genomen het meest voorkomende misdrijf (eenvoudige diefstal) en de daarop gestelde straf (3 jaren), welke straf wel niet te laag kan worden geacht.

Met de strafpositie van art. 336 [310] moeten dus in vergelijking gebracht worden de misdrijven, vermeld in de 2de kolom van de bijlage der memorie van toelichting, bevattende

daardoor de openbare veiligheid niet genoegzaam gewaarborgd.

Zoo is bij munt misdrijven (titel X, artt. 230, 235 [208, 212]) het maximum 6 of — geldt het rijksmunt of muntpapier — 8 jaren gevangenisstraf, waar het Duitsche strafwetboek § 146 eene tuchthuisstraf van 2—15 jaren voorschrijft; bij valscheid in authentiek geschrift 6 jaren, in het Duitsche wetboek 10 jaren, § 268; valscheid in biljetten van de Nederlandsche Bank (art. 247 [226], 5°. en art. 253 [232]) mede 6 jaren, derhalve twee jaren minder dan voor rijksmuntpapier, waarmede in het Duitsche wetboek, § 149, de bankbiljetten worden gelijkgesteld.

Zoo wordt de z a m e n s p a n n i n g van art. 103 [96] bestraft met een maximum van slechts drie jaren, — de zoo strafbare en gevaarlijke handelingen van art. 108 [100, 1°.] met drie jaren, van art. 114 [100, 2°.] vier jaren, de opruijing art. 140 [131] met twee jaren of, indien zij eenen aanslag op den Koning dan wel bijvoorbeeld miterij van krijgslieden ten gevolge had, een maximum van vier jaren.

De Raad zal het, wat dit punt betreft, hierbij laten. Door deze weinige voorbeelden zal, naar hij vermeent, genoegzaam zijn aangetoond, dat de strafmaxima voor sommige misdrijven alsnog behooren te worden verhoogd.

Over de straf m i n i m a, in boek II voor sommige misdrijven speciaal bepaald, deed de Raad zijn gevoelen reeds kennen bij het onderwerp der v e r z a c h t e n d e o m s t a n d i g h e d e n. [Zie deel I bl. 395—397.]

Zijn, gelijk hiervoren werd opgemerkt, in het ontwerp verscheidene feiten, hetzij als nieuwe misdrijven, hetzij als *delicta propria*, opgenomen, over welke de vroegere wetgeving

een vergelijkend overzicht der strafmaxima [opgenomen aan 't einde van dit werk], en met deze laatste al de overige, titelsgewijs. Voor enkele afzonderlijke feiten kan niet worden verwezen naar het Duitsche strafwetboek noch naar eenig ander buitenlandsch wetboek; dit laatste ware alleen dan aannemelijk wanneer men de geheele buitenlandsche schaal wilde overnemen. De grootste verwarring en wanverhouding in de strafschaal zou er ontstaan, indien men nu eens hier dan eens daar eene greep wilde doen uit eene vreemde wetgeving, die óf op geen beginsel kan rusten óf wel op eigen beginselen en behoeften, die voor ons wetboek niet gelden.

Met bescheidenheid meent de ondergeteekende zich voor 't overige den twijfel te mogen veroorloven, of de Raad van State wel altijd in het oog heeft gehouden, dat de drie eerste jaren van de straf in eenzame opsluiting worden ondergaan, zoodat eene gevangenisstraf van zes jaren in het ontwerp naar den bij ons aangenomen maatstaf van vergelijking gelijk staat met 9 jaar volgens onze thans geldende wetten.

Alle bijzondere artikelen, die in het advies worden aangehaald, na te gaan, zou te ver voeren. Daartoe toch zou men elke bepaling in haar verband moeten beschrijven. Wanneer b. v. buiten eenig verband er op gewezen wordt, dat de zoo strafbare en gevaarlijke handelingen van art. 108 [100, 1°.] met (een maximum van slechts) drie jaren bestraft worden, moge dit op zich zelf eenigzins juist schijnen, het bezwaar verdwijnt, als men dat artikel in verband brengt met art. 104 [97]. In art. 108 bestond er bij den dader geen „oogmerk” om den staat in moeilijkheid te brengen, en is daarom de straf zwaar genoeg; doch, als dat oog-

hetzij in het algemeen, hetzij in specie, zweeg, — één feit is er, dat zich in den laatsten tijd meer bepaaldelijk heeft opgedaan en ten aanzien waarvan niet alleen het ontwerp, maar ook de memorie van toelichting het stilzwijgen bewaart. De Raad bedoelt: het zich aanbieden tot het plegen van een misdrijf schriftelijk of onder beding van belooning, en het opeen dier wijzen aannemen van dat aanbod, — de welbekende Duchesne-zaak, die aanleiding gaf tot aanvulling van § 49 van het Duitse strafwetboek bij eene rijkswet van 21 Februarij 1876, nadat reeds vroeger, bij de wet van 7 Julij 1875, in België in dit onderwerp was voorzien. Beide wetsaanvullingen zijn posterieur aan het verschijnen van het ontwerp van strafwetboek, waarover de Raad van State thans advies uitbrengt. Sedert heeft hetgeen in België en in den Duitschen rijksdag over deze zaak is voorgevallen, de aandacht nog meer daarop gevestigd. De memorie van toelichting intuschen, ook nadat zij op sommige punten door den Minister van Justitie is aangevuld of gewijzigd, laat het hier bedoelde onderwerp geheel buiten bespreking.

De Raad van State ziet geenzins voorbij, dat de hiervoren gemelde wetsvoorzieningen in België en Duitschland eenigermate het karakter dragen van gelegenheidswetten, en acht het uit dat oogpunt welligt minder wenschelijk ook hier te lande bepalingen deswege te maken. Daarbij komt, dat de vraag, of een aanbod, als hier bedoeld, dat geen gevolg had, strafbaar te stellen zij, voor zeer verschillende en zeker ook voor ontkenkende beantwoording vatbaar is. De Raad van State meende echter dit nieuwe vraagstuk van strafregt niet met stilzwijgen te mogen voorbijgaan. Hij geeft tevens in bedenking, dat in de memorie

merk bestond, is er eerst die werkelijk strafbare en gevaarlijke handeling die de Raad op het oog kan gehad hebben, en deze kan dan ook, naar art. 104, met 12 of zelfs met 15 jaren gestraft worden.

De Raad van State stelt eindelijk, met herinnering aan de bekende zaak Duchesne, de vraag of het zich aanbieden tot het plegen van misdrijf, schriftelijk of onder beding van belooning, en het op eene dier wijzen aannemen van dat aanbod, niet strafbaar behoort te worden gesteld, evenals in Duitschland door aanvulling van § 49 van het duitse strafwetboek en in België bij de wet van 7 Julij 1875 is geschied. De daarbij gevoegde vermelding, dat beide wetsaanvullingen posterieur zijn aan het verschijnen van het ontwerp van het strafwetboek, waarover de Raad van State thans advies uitbrengt", is vreemd. Voor dit ontwerp toch is de door den Raad gestelde vraag zeer opzettelijk overwogen, waartoe te meer aanleiding bestond, omdat in een onzer nederlandsche tijdschriften (Nieuwe bijdragen voor R. en W., 1877, blz. 534) die vraag ook was behandeld. Wat meer is. Ofschoon de bedoelde belgische wet eerst is vastgesteld, nadat de Staatscommissie haar rapport aan den Koning had uitgebragt, heeft echter ook die Commissie de vraag reeds in behandeling genomen, ten gevolge van het aan haar door het Departement van Justitie medegedeeld ontwerp der belgische wet. Noch de overweging der Commissie, noch die des ondergeteekenden heeft er toe geleid, nog buiten de voorgedragene in artt. 108, 125, 140 [100, 116, 131] en volg. eene bepaling in het ontwerp-wetboek op te nemen, die niet anders zijn zou dan de navolging eener buitenlandsche gelegenheidswet, welke

van toelichting de Regering alsnog hare zienswijze daarover met een enkel woord doe kennen.

Een ander feit, dat in het ontwerp niet strafbaar gesteld werd, is dat van overspel. Dienaangaande zal de Raad de eer hebben zijn gevoelen te zeggen bij titel XIV, handelende over de misdrijven tegen de zeden.

Heeft de Raad van State het eerste boek, als daarstellende den grondslag waarop het geheele ontwerp berust, eenigszins breedvoerig en op sommige punten ook uit een meer principieel oogpunt overwogen en besproken, wat het tweede en derde boek betreft, meent de Raad, zich plaatsende op het standpunt der voordragt en in haar stelsel, te kunnen volstaan met zoodanige aanmerkingen van meer bijzonderen aard te maken, als waartoe sommige titels of artikelen dier twee boeken hem schenen aanleiding te geven.

Verslag van de Tweede Kamer.

[De opmerkingen over het onderwerp dezer rubriek, die het Verslag bevat, zijn in het Verslag opgenomen en worden hierachter ook medegedeeld bij de titels, waartoe zij het meest betrekking hebben. Eene meer algemeene beschouwing bevat de bij het Verslag gevoegde Nota¹ van den heer LENTING.]

¹ Luidende als volgt:

Met betrekking tot het IIde Boek zal de ondergeteekende zich slechts tot zeer enkele punten bepalen. Hij is overtuigd, dat de Commissie van Rapporteurs, met de noodige kennis en bekwaamheid gewapend, de verschillende artikelen met de vereischte nauwkeurigheid zal behandelen. Op eenige punten wenscht hij hare aandacht te vestigen.

De Raad van State meent in zijn advies dat één feit in het ontwerp met stilzwijgen is voorbijgegaan, het feit namelijk »van het zich aanbieden tot het plegen van een misdrijf, schriftelijk of onder beding van belooning, en het op een dier wijzen aannemen van dat aanbod» (de Duchesne-zaak).

De ondergeteekende kan zich wel vereenigen met de niet-opneming van dat feit, dat zelfs moeilijk onder »voorbereiding», nog minder onder »poging» kan gebragt worden.

Daarentegen wordt door den ondergeteekende de aandacht gevestigd op twee andere feiten, die in den laatsten tijd zich vaak hebben voorgedaan en in eenen geordenden Staat aanleiding kunnen geven tot het verstoren van de rust en het opwekken van politieke hartstogten.

Vooreerst het feit, dat een geestelijke of een bedienaar der godsdienst van den kansel de wetten van den Staat of de Staatsinstellingen giept en daarover op eene wijze spreekt, die alligt verzet der bevolking ten gevolge zou kunnen hebben.

Het mag bevreemding wekken dat dit feit in het ontwerp niet is opgenomen, daar het in den Code Pénal wel (art. 201 en volgg.) voorkomt en zelfs noch in den Belgischen Code Pénal (art. 268), noch in het Duitse strafwetboek (§ 130a) ontbreekt en ook in den onlange voorgestelden Luxemburgscheu Code Pénal (art. 268) is opgenomen.

• Hoezeer de vrijheid van het gesproken woord zooveel mogelijk moet worden geëerbiedigd,

TITEL I.

Misdrijven tegen de veiligheid van den staat.

Memorie van Toelichting.

Deze titel behelst de misdrijven, die den nederlandschen staat regtstreeks in gevaar brengen hetzij door het land te berooven van zijn vorst, zijne instellingen of een zijner deelen, hetzij door vijandelikheden van buitenlandsche mogendheden uit te lokken, hetzij door opzettelijke openbaarmaking waar het staatsbelang geheimhouding eischt, of door den staat bij onderhandelingen opzettelijk te benadeelen. Men vindt hier bijeen wat elders (o. a. in de artt. 80—93 van het duitsche wetboek) onder de benamingen hoogverraad en landverraad wordt gescheiden.

De redenen waarom deze benamingen niet worden gebezigd, zijn tot regt verstand van het karakter der hier omschreven misdrijven van eenig belang. Elk verraad onderstelt de schending van eene verplichting van trouw. Mitsdien zouden wegens hoogverraad en landverraad alléén Nederlanders of, in den meest uitgebreiden zin genomen, ook hier te lande vertoevende vreemdelingen strafbaar wezen. Dit is onvoldoende. Niet de trouwbreuk maar het ernstig gevaar voor de veiligheid van den staat is de grond der strafbaarheid, en 'slands veiligheid vordert, dat ook de vreemdeling die zich in den vreemde schuldig maakt aan een der in de artt. 99—103 [92—96] en 113 [105] omschreven misdrijven, strafbaar zij (zie art. 4, n°. 1, boek I). Bovendien is de tegenstelling tussohen hoogverraad en landverraad onzuiver: het landsbelang, het welzijn van den staat is bij de in de artt. 99—103 genoemde feiten althans even regtstreeks betrokken als bij die, welke het onderwerp

mag toch die vrijheid niet grenzenloos zijn, wanneer daardoor de rust van den Staat kan worden verstoord. Vooral geldt dat van het woord, dat, gesproken in een voor kerkelijke plegtigheden bestemd lokaal, meer indruk maken kan dan in eene gewone bijeenkomst van personen, bijv. op eene meeting, waar uit den aard der zaak ook de tegenspraak vernomen wordt: »Si les cultes sont libres dans leur exercice, c'est à la condition qu'ils se renfermeront dans les limites, qui leur sont assignées par leur mission sainte... La chaire ne doit compte à personne des discours, dont elle a retenti, tant qu'elle s'est enfermée dans cette sphère; sa responsabilité ne commence que lorsqu'elle a empiété sur un terrain, qui lui est étranger. C'est cette limite, que la loi pénale a eu pour but de protéger" (CHAUVREAU & HELIE I, pag. 556).

[Vgl. hierbij het Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord, over Titel V van Boek II.]

Het andere feit, waarop de aandacht der Commissie van Rapporteurs wordt gevestigd, betreft het onder bedreigingen of *valsehe* voorstellingen uitnoodigen tot het onderteekenen van petitien en het plaatsen van eenen naam tegen den wil van den eigenaar van dien naam of zonder zijn medeweten. Bij het veel gebruik maken van het regt van petitie in den laatsten tijd, bijv. tegen de wet op het lager onderwijs, heeft het geval zich herhaaldelijk voorgedaan, dat de personen, die zich belasten met het opzamelen van handteekeningen, niet altijd volgens de geheele waarheid het doel en de strekking eener petitie aan de personen tot wie zij zich wendden, mededeelden, maar eene geheel onware voorstelling er van gaven, ten gevolge waarvan velen de petitie onderteekenden, die dat wellicht niet zouden gedaan hebben, als zij de waarheid geweten hadden. Daardoor verliest het schoone regt van petitie allen waarborg en kracht.

Ook op die wijze kunnen rust en vrede onder de zonen van hetzelfde vaderland verstoord worden.

uitmaken van de artt. 104—116 [97—107]; waarom zoude het misdrijf van art. 100 [93] hoogverraad, dat van art. 104 [97] landverraad heeten? In overeenstemming met den Code Pénal en vroegere ontwerpen¹, is alzoo de uitdrukking: misdrijven tegen de veiligheid van den staat, behouden. Eene onderscheiding tusschen de uitwendige en inwendige veiligheid is van geene waarde voor de praktijk.

Uit de gezamenlijke vermelding in art. 99 [92] van aanslagen op het leven, de vrijheid of de geschiktheid tot regeren van den drager van het hoogste staatsgezag blijkt, hoezeer het begrip van de veiligheid van den staat hier op den voorgrond treedt. Reeds de minste dezer aanslagen is voor de veiligheid van den staat zóó gevaarlijk, dat de bedreiging der zwaarste straf geregtvaardigd is. De afzonderlijke vermelding van moord en poging tot moord in art. 80 van het duitsche wetboek heeft eene bijzondere reden die hier niet bestaat, namelijk het behoud van de doodstraf in dat wetboek voor moord tegen wien ook gepleegd.

Het vereischte voor strafbaren aanslag is in art. 88 [79] aangezeven en aldaar toegelicht.

Eene zamenspanning bestaat, gelijk het woord zelf te kennen geeft, zoodra twee of meer personen overeengekomen zijn om het misdrijf te plegen [zie art. 80].

Zoolang er noch aanslag noch zamenspanning bestaat, noch opruijing in den zin van art. 140 [131], zijn er slechts neigingen en voornemens waar te nemen, die de noodige kenteekenen van vasten wil en van voor den staat dreigend gevaar missen om strafbaar te wezen. Er bestaat geen genoegzame grond, om voor de in dezen titel omschreven misdrijven zóó ver van de algemeene beginselen af te wijken, dat enkel voorbereidende handelingen, door geen begin van uitvoering gevolgd, en nog minder een voorstel dat niet wordt aangenomen², met straffen zouden worden bedreigd.

¹ Alleen het crimineel wetboek voor het koninkrijk Holland paast op het geheele onderwerp van dezen titel den naam »hoogverraad" toe.

² Vgl. art. 90 C. P., art. 111 C. P. B., artt. 84, 86 D. Wb.

Art. 92.

De aanslag ondernomen met het oogmerk om den Koning, de regeerende Koningin of den Regent van het leven of de vrijheid te berooven of tot regeeren ongeschikt te maken, wordt gestraft met levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren.

O. R. O. ART. 99. De aanslag ondernomen met het oogmerk om den Koning, de regeerende Koningin of den Regent van het leven of de vrijheid te berooven of tot regeren ongeschikt te maken, wordt gestraft met levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren.

Memorie van Toelichting.

[Zie ook de Mem. van Toel., boven op deze bladzijde.]

Nevens den Koning en den Regent is hier ook de regeerende Koningin met name genoemd. Wel is waar kan men, overeenkomstig het taalge-

bruik der grondwet, in het begrip »Koning» ook de regerende Koningin begrepen achten, doch eene uitdrukkelijke vermelding voorkomt alle onzekerheid.

Het tot regeren ongeschikt maken kan op zeer onderscheiden wijze geschieden; zoodra echter de aanslag met dit oogmerk wordt ondernomen, maakt het geen verschil of de dader door eenig geweld of door het toedienen van schadelijke zelfstandigheden zijn doel tracht te bereiken.

G. O. ART. 92 = art. 92 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(29 October 1880.)

De heer CORVER HOOFT: Bij art. 10, [zie deel I, bl. 218] heb ik reeds mijn bezwaar te kennen gegeven tegen het beginsel van minimum der straffen dat in dit wetsontwerp is nedergelagd. Hier wordt dit beginsel voor het eerst in toepassing gebragt.

In dit artikel wordt koningsmoord bedreigd met levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste 20 jaren.

In verband met een vroeger aangenomen beginsel zal deze schandelijke misdaad dus gestraft kunnen worden met één dag gevangenisstraf. Als protest daartegen verzoek ik, dat artikel in stemming te brengen.

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: De heer Corver Hooft heeft natuurlijk regt om stemming over dit artikel te vragen, maar ik wensch hem toch te doen opmerken, dat art. 92 voortvloeit uit het beginsel door de Kamer bij de behandeling van het 1ste Boek aangenomen, om de minima te laten vervallen.

Voor het zware misdrijf van Koningsmoord is geen minimum van straf vastgesteld, doch er bestaat geen vrees voor het gevaar hetwelk de geachte afgevaardigde als gebeurlijk onderstelt. Mogt ooit dit artikel toegepast moeten worden, dan zou geen regter in Nederland zich bepalen tot het minimum van één dag. Zooveel vertrouwen mogen wij inderdaad in den Nederlandschen regter wel stellen.

Mijn hoofdgrief tegen het bezwaar van den geachten afgevaardigde is, dat het terug wil doen komen op een eenmaal aangenomen beginsel.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Het is de Kamer bekend dat het ontwerp der Staatscommissie in het Tweede Boek bijzondere minima bevatte, hooger dan het algemeene minimum in het Eerste Boek bepaald. Op den langen weg door den arbeid der Commissie doorloopen zijn de bijzondere minima overal verdwenen¹.

Is er reden om voor het thans behandelde misdrijf een bijzonder minimum te stellen? Eigenlijk is hier *elk* minimum ongepast. Hoe hoog men het minimum hier ook zou willen stellen, altijd zou het veel te zacht zijn, en ik kan mij niet voorstellen dat eenig regter in Nederland, ten aanzien van dit misdrijf ooit in de rigting van het minimum zou willen afdalen.

Wanneer men hier te kiezen heeft tusschen twee strafposities waarvan de eene luidt: „ten minste vijf of tien jaren en ten hoogste levenslang”, en de andere eenvoudig een maximum vermeldt zonder van een minimum te gewagen, dan vindt ik de laatste minder stuitend dan de eerste. En een fixum zou, noodeloos, welligt wantrouwen in den regter verraden en daarenboven, daar hier ook de vrijheid van den Regent beschermd wordt, soms te hoog zijn.

Van twee dingen een. Of wij leven in een normalen tijd, en dan kan ik mij niet voorstellen dat er een regter in Nederland zou zijn te vinden, die waar het den

¹ [Zie daarover deel I, bl. 395—397.]

Koning geldt eene andere straf zou opleggen dan de allerzwaarste. Of wel wij leven in een tijd van revolutie, en dan zou men zich — de ervaring heeft het elders geleerd — door geene strafpositie gebonden achten.

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: De geachte afgevaardigde uit Almelo heeft stemming over dit artikel gevraagd, maar wanneer die geachte afgevaardigde zich met het artikel niet zou kunnen vereenigen, dan zou ik hem toch liever in overweging geven om een amendement voor te stellen. Wanneer alle leden dachten gelijk de geachte spreker, dan zou het gevolg hiervan zijn, dat het artikel uit het Wetboek verdween en het feit geheel straffeloos werd.

De heer HEYDENRIJCK: Niet slechts om het in de laatste plaats aangevoerde, maar ook om eene andere reden zal ik stemmen vóór dit artikel. Toen het artikel, waarin het beginsel werd uitgemaakt in stemming kwam, heb ik mij daar *tegen* verklaard. Het werd aangenomen. Nu dat eenmaal aangenomen beginsel moet worden toegepast, acht ik het niet gewenscht, niet praktisch uitvoerbaar bij elk artikel te verklaren, dat men geen uitvoering geven wil aan een eenmaal aangenomen beginsel.

De heer CORVER HOOFT: Bij de behandeling van het Eerste Boek is in art. 10 bepaald, dat het minimum van straf zal zijn één dag, maar nooit is een algemeen minimum bepaald, zoodat er in geen geval een hooger minimum dan één dag zal wezen.

Hier nu wordt dat beginsel in praktijk gebragt en heeft men voor het eerst de gelegenheid zijne stem daarover uit te brengen. Nu ben ik wel overtuigd dat dit artikel zal worden aangenomen, maar ik wensch op deze wijze protest aan te teekenen tegen het beginsel dat heeft voorgezeten bij de behandeling van dit Wetboek.

[Het artikel werd met 43 stemmen tegen één stem aangenomen.]

Art. 93.

De aanslag ondernomen met het oogmerk om het rijk geheel of gedeeltelijk onder vreemde heerschappij te brengen of om een deel daarvan af te scheiden, wordt gestraft met levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren.

Art. 94.

De aanslag ondernomen met het oogmerk om den grondwettigen regeeringsvorm of de orde van troonopvolging te vernietigen of op onwettige wijze te veranderen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twintig jaren.

O. R. O. ART. 100. De aanslag ondernomen met het oogmerk om het rijk geheel of gedeeltelijk onder vreemde heerschappij te brengen of om een deel daarvan af te scheiden, wordt gestraft met levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren.

O. H. O. ART. 101. De aanslag ondernomen met het oogmerk om den grondwettigen regeeringsvorm of de orde van troonopvolging te vernietigen of te veranderen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Raad van State maakte de opmerking, dat het begrip van *aanslag* zonder meer te onbestemd is om in een Wetboek van Strafrecht straf-

baar te worden gesteld. (Zie advies, ad artt. 118, 119, 125 [109, 110, 116]). De Regering antwoordde (zie rapport), dat eene aanvulling overbodig scheen, omdat in de aangehaalde artikelen niet onbepaald van een aanslag maar van een aanslag *op den persoon* wordt gesproken, en de uitdrukking elke daad van geweld (met inbegrip van de poging) omvat, welke ondernomen wordt tegen de in die artikelen genoemde hooge personen, die niet valt in eene zwaardere strafbepaling. Eene minderheid der Commissie was van oordeel, dat de strekking van *aanslag* in de artt. 100 en 101 juist ook door deze toelichting der Regering niet duidelijk is. Immers het geldt hier niet een *aanslag op den persoon*. Moet nu desnietteenstaande toch alleen aan daden van geweld worden gedacht? Dit zou echter niet overeenstemmen met de bepaling van art. 88 [79], waarvan de strekking veel verder reikt. Aan den anderen kant zou het begrip te ruim kunnen worden opgevat. Vooral in het geval van art. 101 zou de onbestemdheid van *aanslag* tot verkeerde praktische gevolgen kunnen leiden, en pogingen, door middel van geschriften of vereenigingen ondernomen om den grondwettigen regeringsvorm langs vreedzamen weg te veranderen, als strafbare aanslag volgens art. 101 kunnen worden gequalificeerd.

De Commissie is echter van meening, dat de interpretatie veilig aan de jurisprudentie kan worden overgelaten, welke in de algemeene bepaling der strafbare poging een voldoende leiddraad vindt om den aanslag welke hier bedoeld wordt te onderscheiden van wetenschappelijke verhandelingen of politieke besprekingen.

De uitdrukking *»aanslag»* zou, taalkundig, alleen bezwaar kunnen hebben voor zooveel betreft het laatste feit in art. 101 genoemd; *verandering* van regeeringsvorm of troonopvolging kan ook op niet strafwaardige wijze beoogd worden.

Door de bijvoeging *»op onwettige wijze»* is de zin verduidelijkt.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Art. 101, *troonopvolging*. Lees: *troonopvolging*, zonder *s*. Het is niet opvolging van den troon, maar *op* den troon.

G. O. ARTT. 93 en 94 = artt. 93 en 94 van het Wetboek.

Art. 95.

Hij die door geweld of bedreiging met geweld eene vergadering van den Regeeringsraad uiteenjaagt, tot het nemen of niet nemen van eenig besluit dwingt, of een lid uit die vergadering verwijderd, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

Hij die door geweld of bedreiging met geweld opzettelijk een lid van den Regeeringsraad verhindert de vergadering bij te wonen of daarin vrij en onbelemmerd zijn plicht te vervullen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

O. R. O. Art. 102. Hij die door geweld of bedreiging met geweld eene vergadering van den regeringsraad uiteenjaagt, tot het nemen of niet nemen van eenig besluit dwingt of een of meer leden uit die vergadering verwijderd, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

Hij die door geweld of bedreiging met geweld een lid van den regeringsraad verhindert de vergadering bij te wonen of daarin vrij en onbelemmerd zijn pligt te vervullen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden.

Memorie van Toelichting.

De in de artt. 42 en 47 der grondwet vermelde vergadering van den raad van state met de hoofden der ministeriële departementen oefent tijdelijk het koninklijk gezag uit; stoornis in de vrijheid van handelen van dien regeringsraad stelt de veiligheid van den staat in gevaar. Onjuist echter ware het, met de artt. 103 en 108 Code Pénal Belge, den aanslag of de zamenspanning tegen eenig lid van den raad gelijk te stellen met dien tegen den Regent. Niet ieder lid afzonderlijk neemt het koninklijk gezag waar, maar allen gezamenlijk, of liever de raad als één geheel, is met het interimair regentschap belast; de aanslag tegen één lid is voor de veiligheid van den staat niet even gevaarlijk als die tegen den Regent (art. 99 [92]). Ook voor een aanslag op den geheelen regeringsraad is de straf van art. 99 niet noodzakelijk. Immers, in geval van levensberoving, mishandeling en vrijheidsberoving, ontstaat er *concursum realis* tusschen deze misdrijven en dat van het eerste lid van art. 102, terwijl in den aanslag van art. 99 alle deze feiten reeds begrepen zijn.

De strafbare handelingen zijn dezelfde als die in de vier eerste artikelen van tit. IV omschreven, maar het object van het misdrijf verschilt en verklaart de indeeling in tit. I. Voorzover de strafbare handeling verder reikt dan het uiteenjagen eener vergadering van den raad van regering en tegen de instelling zelve van een raad gerigt is, ligt daarin tevens een aanslag tegen den grondwettigen regeringsvorm, zoodat art. 100 [93] van toepassing wordt (vg. de toelichting bij tit. IV).

Rapport aan den Koning.

Advies van den Raad van State.

Regeringsraad. Het woord »regeringsraad» wordt alleen gebezigd in het eedsformulier van art. 47 der grondwet. Beter ware het de artt. 42 en 47 der grondwet ter verduidelijking aan te halen. Het ontwerp ziet voorbij, dat, in de phase van art. 42 der grondwet, de (zoogenaamde) regeringsraad nog niet eenmaal geconstituëerd is.

De Raad van State geeft in overweging, om, in plaats van het woord Regeringsraad, de artt. 42 en 47 der Grondwet aan te halen. Den ondergeteekende is geene voldoende reden bekend, om, terwijl aanhaling van artikelen uit andere wetten steeds zooveel het kan vermeden moet worden, hier van dien regel af te wijken. Of voor 't overige, in het geval bedoeld bij art. 42 der Grondwet, de Regeringsraad nog niet bestaat, mag betwijfeld worden.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Waarom »een of meer leden»? Is »een lid» niet voldoende? Elders (zie bijv. artt. 131 en 133 [122 en 124]) is de terminologie van dit

artikel niet volgehouden. De Commissie geeft in overweging hier en in andere artikelen (130 en 132 [121 en 123]) »een of meer leden» te vervangen door »een lid».

Tegen het enkelvoud bestaat natuurlijk geen bezwaar. In 't algemeen mag bij het gebruik van het meervoud evenmin als bij 't gebruik van het enkelvoud, a contrario geredeneerd worden.

[Zie ook bij art. 96, hieronder.]

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Achter *dwingt* eene komma te plaatsen, want hier begint een nieuw geval.

In art. 99 [92] staan *Koning*, *Koningin*, *Regent*, en te recht, met kapitale letters. Van *Staten-Generaal* dient de *S* ook wel kapitaal te zijn: het woord wordt nooit anders geschreven. Onze spelling eischt ook een kapitale *G* (zie Woordenlijst, § 89, 6). Moet nu *regeeringsraad* ook niet een kapitale *R* hebben, als titel?

G. O. ART. 95 = art. 95 van het Wetboek.

Art. 96.

De samenspanning tot een der in de artikelen 92—95 omschreven misdrijven wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren.

O. R. O. ART. 103. De zamenspanning tot een der in de artikelen 99—102 omschreven misdrijven wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Het begrip van *zamenspanning* is, naar het oordeel der Commissie, te onbestemd. Men zou er zoowel voorloopige besprekingen als bepaalde afspraken en overeenkomsten toe kunnen rekenen. Toch zou dit te ver gaan en zou de Commissie ongaarne op het voetspoor van § 86 van het Deutsche wetboek¹ alle voorbereidende handelingen strafbaar willen stellen. Daarom zou het aanbeveling verdienen in den negenden titel van het Eerste Boek eene omschrijving van zamenspanning op te nemen, bijv.: zamenspanning bestaat, zoodra twee of meer personen zijn overengekomen het misdrijf te plegen. Zie Mem. v. Toel. [bij Titel I van dit Boek, voorlaatste alinea, hiervoor bl. 12.]

Is de straf niet te gering? Het Deutsche wetboek (§ 83) heeft 5 jaren tuchthuis en het Belgische (art. 106) voor het geval van art. 99 van 10—15 jaren dwangarbeid.

Zie art. 80 *nieuw*. Van de verhooging der straf moest ook die in art. 102 [95], 2de lid het gevolg zijn.

¹ Jede andere, ein hochverrätherisches Unternehmen vorbereitende Handlung wird mit Zuchthaus bis zu drei Jahren oder Festungshaft von gleicher Dauer bestraft.

G. O. ART. 96 = art. 96 van het Wetboek.

Art. 97.

Hij die met eene buitenlandsche mogendheid in verstandhouding treedt, met het oogmerk om haar tot het plegen van vijandelijkheden of het voeren van oorlog tegen den staat te bewegen, haar in het daartoe opgevatte voornemen te versterken, haar daarbij hulp toe te zeggen of bij de voorbereiding hulp te verleenen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

Indien de vijandelijkheden worden gepleegd of de oorlog uitbreekt, wordt levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren opgelegd.

O. R. O. ART. 104. Hij die met eene buitenlandsche mogendheid in verstandhouding treedt, met het oogmerk om haar tot het plegen van vijandelijkheden of het voeren van oorlog tegen den staat te bewegen, haar in het daartoe opgevatte voornemen te versterken, daarbij hulp toe te zeggen of bij de voorbereiding te verleenen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Indien de vijandelijkheden worden gepleegd of de oorlog uitbreekt, wordt gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren opgelegd.

Memorie van Toelichting.

De artt. 104—116 [97—107] behandelen de feiten, die gewoonlijk worden aangeduid als »landverraad". Voor de zes eerste bepalingen is als vereischte tot de strafbaarheid niet, voor de overige wél gevorderd, dat Nederland met eene buitenlandsche mogendheid in oorlog zij.

Art. 104. Voor de in dit artikel omschreven feiten is de strafbepaling van art. 100 [93] niet voldoende: vooreerst, omdat het strafbaar oogmerk in art. 104 ruimer en de straf naar verhouding ligter moet wezen; ten andere, omdat hij die met eene buitenlandsche mogendheid in misdadige verstandhouding treedt, niet persoonlijk aan den aanslag tegen het rijk behoeft deel te nemen.

Het overleg met eene buitenlandsche mogendheid tot hulpbetoon bij een reeds voorgenomen oorlog is even strafwaardig als het aanzetten tot den oorlog. Daarentegen behooren de in de wet gestelde grenzen van de op te leggen straf te verschillen naarmate al dan niet de oorlog of vijandelijkheden werkelijk zijn gevolgd.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De straf is in vergelijking met die bedreigd in art. 109 [101] veel te ligt. Het misdrijf bedoeld in dit artikel is veel zwaarder en veel gevaarlijker dan dat van art. 109. In het eerste geval ontstaat gevaar voor het geheele land. In het laatste is het vergrijp schier zonder nadeelige gevolgen voor den Staat.

Ten einde eene redelijke verhouding in de straffen te verkrijgen, zou derhalve de straf in art. 109 verminderd moeten worden en bovendien hier verzwaaard. Het feit is, althans wanneer de verzwarende omstandigheid van het tweede lid aanwezig is, van niet minder beteekenis dan dat van art. 100 [93].

De Commissie geeft dus in bedenking in de eerste alinea de straf te brengen op 15 jaren en in de tweede op levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren.

Aan het verlangen betreffende art. 104 kon worden voldaan. De tegenstelling met art. 109 [101] kan echter niet worden toegegeven.

Bij de beoordeeling der strafposities, die immers slechts *maxima* zijn, moet men zich *niet* het lichtste maar het ergste geval voor den geest stellen. Het feit van art. 109 kan onder zeer bezwarende omstandigheden voorkomen. Ook ware het onmogelijk om »toezegging van hulp» (art. 104) zwaarder te straffen dan de hulp zelve van 109.

[Zie ook bij art. 100, hierachter bl. 23.]

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Een zelfde woord mag niet te gelijk 4^e en 3^e naamval zijn. In de woorden *haar*. . . *te versterken* is *haar* accusatief; maar in het volgende *daarbij hulp toe te zeggen of*. . . *te verleenen* wordt het weggelaten *haar* als datief gedacht. Dit is in strijd met de grammatica. Bij verschil van naamval behoort het voornaamwoord herhaald te worden, omdat *haar* in acc. en *haar* in dat. niet hetzelfde woord zijn. Men leze dus: *haar daarbij hulp toe te zeggen*.

G. O. ART. 97 — art. 97 van het Wetboek.

Art. 98.

Hij die opzettelijk bescheiden, berichten of inlichtingen omtrent eenige zaak waarvan hij weet dat de geheimhouding door het belang van den staat wordt geboden, hetzij openbaar maakt, hetzij aan eene buitenlandsche mogendheid mededeelt of in handen speelt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

O. R. O. ART. 105. Hij die opzettelijk bescheiden, berichten of inlichtingen omtrent eenige zaak waarvan hij weet dat de geheimhouding door het belang van den staat wordt geboden, aan eene buitenlandsche mogendheid mededeelt of in handen speelt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

O. R. O. ART. 106. Hij die opzettelijk bescheiden, berichten of inlichtingen omtrent eenige zaak waarvan hij weet dat de geheimhouding door het belang van den staat wordt geboden, openbaar maakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren.

Memorie van Toelichting.

In object (»bescheiden, berichten of inlichtingen omtrent eenige zaak waarvan hij weet dat de geheimhouding door het belang van den staat wordt geboden») komen deze artikelen overeen, maar tusschen de handelingen zelve is een niet onbelangrijk verschil. De mededeeling toch

aan eene buitenlandsche mogendheid (art. 105) draagt een kenmerk van verraad, dat vreemd is aan het misdrijf van art. 106, waar alleen sprake is van openbaarmaking, een feit dat, hoe afkeurenswaardig ook, vergelijkenderwijs eene lichtere straf verdient en niet zelden slechts aan politieke onbescheidenheid te wijten is. Ook is de regering, wegens de openbaarheid waarmede het in art. 106 omschreven misdrijf bedreven wordt, nog eenigermate in staat, zich tegen deze publicatie of hare na-deelige gevolgen te wapenen.

De bescheiden, berichten of inlichtingen kunnen in het geval van art. 105 aan eene buitenlandsche mogendheid òf rechtstreeks worden verstrekt, m. a. w. medegedeeld, òf zijdelings, door tusschenkomende personen, worden in handen gespeeld.

Regeeringsopmerking in het Verslag van de Tweede Kamer.

In beide artikelen geldt hetzelfde misdrijf »schending van Staatsgeheimen". Op de nuance (»openbaar maken", »mededeelen") moge de rechter letten. Trouwens het opzettelijk openbaar maken kan soms nog schadelijker zijn dan verraad aan één enkele mogendheid en tevens, subjectief, daarmede soms gelijk staan.

Beide artikelen zijn dus vereenigd.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

openbaar maakt. Lees: *openbaarmaakt.* Over het aaneen of vaneen schrijven der woorden, verwijs ik naar hetgeen in onze *Grondbeginselen der Spelling* met de meeste zorg is uiteengezet, en kortelijk ook gevonden wordt in de Woordenlijst, § 48.

G. O. ART. 98 = art. 98 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(29 October 1880.)

De heer CORVER HOOFT: Er wordt hier gezegd: „Hij, die opzettelijk bescheiden, berigten enz. openbaar maakt, aan een buitenlandsche mogendheid mededeelt of in handen speelt enz.".

De beteekenis van het woord: *opzettelijk*, is mij hier niet geheel duidelijk.

Het is mogelijk dat iemand die een geheim weet, dat mededeelt in de vervulling van zijn ambt. aan iemand die het weten moet, maar dat het afgeluisterd wordt en hij op die wijze een geheim ruchtbaar maakt, dat in het belang van den Staat onbekend moest blijven. In dat geval heeft zeer zeker geen opzet plaats.

Het geval is denkbaar, dat iemand door opgewondenheid, door onvoorzigtigheid, of omdat hij iemand meent te kunnen vertrouwen, die later blijkt dat vertrouwen niet te verdienen, een geheim ruchtbaar maakt. Het geval is ook denkbaar, dat iemand willens en wetens met het doel om stoornis te brengen in de betrekkingen van den Staat met vreemde Mogendheden, hetzij om een anderen staat te bevoor-deelen, hetzij om onzen Staat te benadeelen, een geheim publiceert. Nu vat ik het artikel zóó op, dat alleen in het laatstgenoemd geval bestaat wat hier genoemd wordt „opzet." Om strafbaar te zijn moet men een geheim hebben geopenbaard willens en wetens, met het oogmerk om òf een vreemden staat te bevoor-deelen òf onzen Staat te benadeelen; openbaarmaking alleen met het doel om de zaak te bespreken, valt dus niet onder het bereik van het artikel.

De heer PATIJN, lid der *Commissie van Rapporteurs*: De geachte spreker heeft

te regt begrepen dat de kracht van het artikel vooral zit in het woord „opzet”. Daaronder is, volgens het antwoord der Regering, te verstaan het „willens en wetens”. Hij die *willens en wetens* zulk een geheim openbaart, valt in de termen dezer strafbepaling. Welk ook zijn *motief* zij geweest, doet hier niets ter zake; het kan alleen van invloed zijn op de straf die opgelegd wordt. Er kunnen hier verschillende casusposities zijn waarvan de geachte afgevaardigde er zoo even eenige noemde, en daarom is het goed dat er geen minimum van straf is bepaald. Hij zelf zal dus hier tegen het ontbreken van een vast minimum geen bezwaar hebben.

De heer CORVER HOOFD: Ik dank het lid der Commissie voor zijn inlichtingen. Er zijn dus zeer heterogene zaken hier onder den algemeenen naam van opzet bijeengebragt. De uitdrukking „aan eene buitenlandsche mogendheid mededeelt of in handen speelt” had mij aanleiding gegeven om het artikel op te vatten gelijk ik straks mededeelde. Volgens de ontvangen inlichtingen zal nu ook onder dit artikel vallen openbaarmaking door onvoorzigtigheid of onbescheidenheid. en daarvoor is zes jaren gevangenisstraf wel wat zwaar.

Art. 99.

Hij die eene hem van regeeringswege opgedragen onderhandeling met eene buitenlandsche mogendheid opzettelijk ten nadeele van den staat voert, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

O. R. O. Art. 107. Hij die eene hem van regeeringswege opgedragene onderhandeling met eene buitenlandsche mogendheid opzettelijk ten nadeele van den staat voert, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Memorie van Toelichting.

De bepaling is te vergelijken met andere artikelen. Voorzoover de nadeelige onderhandeling mogt geschieden in oorlogstijd met het oogmerk om den vijand te begunstigen, is de zwaardere strafbepaling van art. 110 [102] al. 1 van toepassing, krachtens de regelen voor den *concursum idealis* (art. 64 [55]). Bovendien zal in den regel het feit door een ambtenaar gepleegd worden die misbruik maakt van zijn ambt, hetgeen eene verhooging der straf met een derde, hoogstens tot twintig jaren, ten gevolge heeft (art. 54 [44] in verband met art. 10). Ook kan de straf worden verzwaaard naar de regelen voor den *concursum realis* aangenomen (art. 66 [57]), indien het feit tevens in de termen valt van het ambtsmisdrif van art. 407 [365].

In § 92 van het Duitsche wetboek heeft men vereenigd alle gevallen van hetgeen „diplomatisches Landesverrath” wordt genoemd; daaronder echter treft men, behalve de misdrijven, voorzien in de artt. 105—107 van het ontwerp [98, 99], nog sub 2°. aan: het vernietigen, vervalschen of verduisteren van oorkonden of bewijsmiddelen, die op de regten van den staat tegenover andere staten betrekking hebben. Deze bepaling — slechts van zeer beperkte toepassing, vermits tot de strafbaarheid vereischt wordt, dat bewezen zij ’s daders oogmerk om de

bewuste regten van den staat in gevaar te brengen ¹ — is niet overgenomen. Immers voorzoover er geen geheim wordt ontdekt, noch de onzijdigheid geschonden, noch de staat in oorlogstijd benadeeld (artt. 105, 106, 108, 112 [98, 100, 104]), kan de handeling niet worden aangemerkt als een misdrijf tegen de veiligheid van den staat, maar is zij te beoordeelen naar de algemeene regelen omtrent vervalsching, verduistering, vernieling en ambtsmisdrijf (titels XII, XXIV, XXVII en XXX [nu XXVIII]).

¹ Vgl. JOHN bij v. HOLTZENDORFF III, 54.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

opgedragene. Onze taalkenners en onze beste schrijvers zijn thans gewoon, de sterke deelwoorden op *en*, vooral als het woord wat lang is, liefst onverbogen te laten. De duidelijkheid verliest er niets bij, terwijl de welluidendheid er bij wint. Liever dus *opgedragen*. Het ontwerp zelf heeft zoo in art. 91 [84], en te recht: *alle — verkozen personen* (niet *verkozene*). Evenzoo in art. 7, 115 [7, 106] en elders: *een der . . . . omschreven misdrijven*, niet *omschrevene*.

G. O. ART. 99 = art. 99 van het Wetboek.

Art. 100.

Met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren wordt gestraft:

- 1°. hij die, in geval van een oorlog waarin Nederland niet betrokken is, opzettelijk eenige handeling verricht waardoor de onzijdigheid van den staat wordt in gevaar gebracht, of eenig bijzonder voorschrift tot handhaving der onzijdigheid van regeeringswege gegeven en bekendgemaakt opzettelijk overtreedt;
- 2°. hij die, in tijd van oorlog, eenig voorschrift van regeeringswege in het belang der veiligheid van den staat gegeven en bekendgemaakt, opzettelijk overtreedt.

O. R. O. ART. 108. Hij die, in geval van een oorlog waarin Nederland niet betrokken is, opzettelijk eenige handeling verrigt, waardoor de onzijdigheid van den staat wordt in gevaar gebracht, of eenig bijzonder voorschrift tot handhaving der onzijdigheid van regeeringswege gegeven en bekend gemaakt, opzettelijk overtreedt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

O. R. O. ART. 114. Hij die in tijd van oorlog of bij dreigend oorlogsgevaar eenig voorschrift, van regeeringswege in het belang der veiligheid van den staat gegeven en bekend gemaakt, opzettelijk overtreedt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren.

Memorie van Toelichting.

Art. 108. Deze strafbepaling strekt ten waarborg voor de handhaving van Nederlands onzijdigheid. Zij treft alle opzettelijke handelingen waardoor de neutraliteit wordt in gevaar gebracht.

Er is allezins grond om naast het schenden van de neutraliteit ook te vermelden het overtreden van voorschriften door de regering tot handhaving der neutraliteit afgekondigd. Het volkenrecht neemt aan, dat een staat niet aansprakelijk is voor de handelingen zijner onderdanen buiten zijn weten verrigt en door hem, zoodra hij daarmede bekend werd, ondubbelzinnig afgekeurd. Indien dus de nederlandsche regering overtuigend doet blijken, dat zij alles heeft gedaan wat in haar vermogen was om de bewuste vijandelijke daden te voorkomen en de bewerkers daarvan te straffen, zal Nederlands neutraliteit geëerbiedigd blijven. Deze uitkomst behoort echter niet tot straffeloosheid van den dader te leiden. Zijne handeling blijft altijd voor den staat gevaarlijk, en wegens de moeilijkheid, die de regering ondervindt om ten genooege der oorlogvoerende mogendheden hare onschuld in het licht te stellen, en wegens de gevaren waaraan men inmiddels is blootgesteld.

Voor de strafbaarheid is het geen vereischte dat de dader het oogmerk hebbe gehad om de onzijdigheid te schenden, maar wel moet de handeling opzettelijk verrigt, het regeringsvoorschrift opzettelijk overtreden zijn. Een schipper die bij zijn terugkeer uit den vreemde een voorschrift overtreedt van welks bestaan hij niet bewust was, is straffeloos. Ook aan culpose handelingen kan niet zooveel gewigt worden toegekend, dat het noodig zoude zijn de strafbepalingen uit te breiden.

Art. 114. Bij het naderen of onder het voeren van een oorlog kan het raadzaam zijn, dat de regering geheimhouding beveelt omtrent de bewegingen van zee- en landmagt of den toestand der verdedigingswerken enz.; ook kan zij het verkeer met het vijandelijk land of het door den vijand bezet gebied ontzeggen of beperken. Zoodanige voorschriften behooren in de strafwet eene sanctie te vinden¹, ook ten aanzien der daders van wie niet kan worden aangetoond, dat zij met of zonder oogmerk om den vijand te begunstigen, den staat opzettelijk benadeelen (artt. 110 en 112 [102 en 104]).

¹ Zie art. 120 Beijeren.

Verlag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 108. In antwoord aan den Raad van State die het minimum van drie jaren voor de zoo strafbare en gevaarlijke handelingen van art. 108 te gering acht (zie advies, over Boek II in het algemeen, hiervoor bl. 8), zegt de Regering: (zie rapport, ald.) »In art. 108 bestond er bij den dader geen oogmerk om den Staat in moeilijkheid te brengen en is daarom de straf zwaar genoeg; doch als dat oogmerk bestond, is er eerst die werkelijk strafbare en gevaarlijke handeling, die de Raad op het oog kan gehad hebben, en deze kan dan ook, naar art. 104 [97], met 12 of zelfs met 15 jaren gestraft worden.» De Commissie acht deze toelichting niet volkomen juist en afdoende. Het is waar dat om het feit bij dit artikel bedoeld strafbaar te doen zijn, voldoende is de *wetenschap* dat de gefuncrimineerde handelingen de onzijdigheid van den Staat in gevaar kunnen brengen, zonder dat nog daarenboven het *oogmerk* of de *bedoeling* moeten aanwezig zijn om dat gevaar te doen ontstaan. In den regel zal zelfs het doel van het misdrijf alleen zijn: winst te behalen. Maar dit neemt niet weg dat ook het zwaardere feit, wanneer het oogmerk wel aanwezig is, naar dit

artikel zou moeten worden beregt, in al die gevallen welke niet tot art. 104 zouden kunnen gebragt worden, waartoe de hier bedoelde feiten niet *noodwendig* behooren. Wanneer men dit in aanmerking neemt, schijnt het hier gestelde maximum te laag, vooral voor het geval dat werkelijk oorlog van de handelingen het gevolg is geworden. De commissie zou in plaats van 3 jaren willen lezen 6 jaren.

De minderheid achtte de verhooging onnoodig, omdat, naar hare meening, de onzijdigheid van den Staat, wanneer deze zijn pligt doet, nimmer door een particulier in gevaar kan worden gebragt. Daartegen werd evenwel opgemerkt, dat juist voor een klein land als het onze het gevaar niet zoo geheel denkbeeldig is, en tegen misdrijven als welke hier bedoeld zijn, welke bij oorlog tusschen naburige Mogendheden zoo ligt aanleiding tot oorlog met Nederland kunnen worden, door zware strafbedreiging zoo veel mogelijk moet worden gemaakt.

Artt. 108 en 114 (oud). Het is niet te ontkennen dat art. 104 [97] alleen dan toepasselijk is wanneer van »*verstandhouding*» blijkt. Met het oog op enkele zware feiten die alleen volgens art. 108 en 114 zouden kunnen gestraft worden, is dan ook de straf verzwaaard.

Vereeniging van 108 en 114 is wenschelijk, 1°. omdat het misdrijven geldt van geheel gelijken aard, 2°. omdat art. 114 daardoor onttrokken wordt aan de uitbreiding van art. 116 [107]. Verlangt de Nederlandsche Begeering dat onze burgers ook de bijzondere voorschriften van de bondgenooten zullen naleven, dan behoort zij hen daarmede bekend, en die voorschriften tot de hare te maken.

G. O. ART. 100 = art. 100 van het Wetboek.

Verstlag van de Eerste Kamer.

Valt onder »*eenig bijzonder voorschrift*» eene mededeeling of waarschuwing in de *Staatscourant* omtrent het ontzien *eener afgekondigde blokade* en omtrent de verklaring *eener vreemde mogendheid* wat door haar als oorlogscontrabande wordt beschouwd?

Zij die de vraag deden, hoopten in het belang der vrijheid des handels, dat het antwoord ontkennend zou zijn.

Antwoord der Regeering.

Neen, tenzij de Regeering een bepaald *voorschrift* tot handhaving der onzijdigheid gegeven hebbe of opzettelijk eenige handeling is verricht, waardoor onze onzijdigheid wordt in gevaar gebragt.

Art. 101.

De Nederlander die vrijwillig in krijgsveld treedt bij eene buitenlandsche mogendheid, wetende dat deze met Nederland in oorlog is, of in het vooruitzicht van een oorlog met Nederland, wordt, in het laatste geval indien de oorlog uitbreekt, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

O. R. O. Art. 109. De Nederlander die vrijwillig in krijgsveld treedt bij eene buitenlandsche mogendheid, wetende dat deze met Nederland in oorlog is, of in het vooruitzicht van een oorlog met Nederland, wordt,

in het laatste geval mits de oorlog uitbreekt, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

Memorie van Toelichting.

Aan eene algemeene strafbepaling tegen ieder, die zich buiten 's Konings toestemming in vreemde krijgsveld begeeft, bestaat geene behoefte; het wordt genoegzaam beteugeld door het verlies van het nederlandschap¹ en kan ook aanleiding geven tot toepassing van art. 226 [205]. Is echter de vreemde mogendheid met Nederland in oorlog, zoo krijgt het in dienst treden eene trouweloze, vijandige en in de gevolgen niet zelden voor Nederland gevaarlijke beteekenis, die eene gestrenge strafbedreiging volkomen wettigt.

In krijgsveld treedt. Er is niet, gelijk elders², als vereischte aangenomen, dat de dader tegen Nederland de wapenen hebbe gevoerd. Vooreerst is hij wel nog op het oogenblik van zijn in dienst treden Nederlander, maar niet meer tijdens hij aan den strijd deelneemt. Ten andere wordt reeds door zijn in dienst treden de militaire kracht van den vijand verhoogd; of hij de wapenen draagt, dan wel als geneesheer of beambte in militaire dienst is, of hij zelf aan den strijd deelneemt, dan wel garnizoensdienst verrigt en daardoor een ander voor den strijd beschikbaar maakt, is onverschillig.

Het dienstnemen van Nederlanders bij vreemde mogendheden is niet alleen strafbaar wanneer het geschiedt tijdens die mogendheden met Nederland in oorlog zijn, maar ook wanneer een oorlog is te voorzien³ en dit vooruitzicht zich verwezenlijkt.

De deutsche wet bedreigt nog straf tegen hen die reeds vroeger in vreemde krijgsveld zijn gegaan, zoo zij na het uitbreken van een oorlog in dienst blijven en tegen Duitschland de wapenen voeren⁴. Zoodanig voorschrift is niet aan te bevelen. Is eenmaal 's Konings toestemming verkregen om bij een vreemden staat in krijgsveld te treden, dan gaat het niet aan, hem die daarvan gebruik maakt te straffen, zoo hij, bij een later opgekomen oorlog met zijn oorspronkelijk vaderland, in vreemde dienst blijft; de strafbepaling mag geen onzedelijken dwang tot desertie opleggen.

Vrijwillig slaat terug op het tweede lid van art. 90 [83]. Zij die geen Nederlanders zijn maar door het wetboek van strafrecht met Nederlanders worden gelijk gesteld, kunnen tegenstrijdige pligten te vervullen hebben, wanneer zij krachtens de wetten van hun vaderland gedwongen worden Nederland te bestrijden. Daarom behooren zij in dat geval hier te lande niet strafbaar te wezen en art. 109 tot vrijwillige krijgsveld dienst te worden beperkt.

¹ Art. 9, n°. 2 B. W., art. 10 n°. 2 wet van 28 Junij 1850 (*Staatsblad* n°. 44).

² Art. 75 C. P., 113 C. P. B., 88 D. Wb., art. 10 tit. 1, B. II, ontwerp 1847. Anders art. 111 Beijeren.

³ Vgl. art. 128 Saksen.

⁴ Art. 83, aljn. 2. Anders de mem. van beantwoording ad art. 10, tit. I, boek II, ontwerp 1847.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Het feit is weinig gevaarlijk voor den Staat. Het gebrek aan vaderlandsliefde is zelfs dikwijls een weinig zwaar vergrijp, bijv. bij hem die

buitenslands is opgevoed of hier genaturaliseerd. In verband met hetgeen is aangeteekend bij art. 104 [97] zou de Commissie de straf willen verlagen tot 9 jaren.

Hiertegen bestaat bezwaar. Zie boven ad art. 104 [hiervoor bl. 18 en 19].

Opmerking van Prof. M. de Vries.

mits. Dit woord doet meer aan eene belooning denken dan aan eene straf. »Ik zal u een gulden geven, *mits* de zaak gelukt.» Maar men zal niet zeggen: »ik zal u straffen, *mits* ik u in handen krijg,» maar *indien*. Dit laatste, *indien*, is hier het ware woord.

G. O. ART. 101 = art. 101 van het Wetboek.

Art. 102.

Met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren wordt gestraft hij die opzettelijk, in tijd van oorlog, den vijand hulp verleent of den staat tegenover den vijand benadeest.

Levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren wordt toegepast indien de dader:

- 1°. eenige versterkte of bezette plaats of post, eenig middel van gemeenschap, eenig magazijn, eenigen krijgsvoorraad of eenige krijgskas, of wel de vloot of het leger of eenig deel daarvan aan den vijand verraadt, in 's vijands macht brengt, vernielt of onbruikbaar maakt, of eenige tot afweer of aanval beraamde of uitgevoerde onderwaterzetting of ander militair werk belet, belemmert of verijdelst;
- 2°. eenige kaart, plan, teekening of beschrijving van militaire werken, of eenige inlichting betreffende militaire bewegingen of ontwerpen den vijand mededeelt of in handen speelt;
- 3°. hetzij oproer, hetzij mouterij of desertie onder het krijgsvolk teweegbrengt of bevordert;
- 4°. als verspieder den vijand dient of een verspieder des vijands opneemt, verbergt of voorthelpt.

O. R. O. ART. 110. Met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren wordt gestraft hij die in tijd van oorlog, met het oogmerk om den vijand te begunstigen, dezen hulp verstrekt of den staat nadeel berokkent.

Levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren wordt toegepast indien de dader:

- 1°. eenige versterkte of bezette plaats of post, eenig middel van gemeenschap, eenig magazijn, eenigen krijgsvoorraad of eenige krijgskas, of wel de vloot of het leger of eenig deel daarvan aan den vijand verraadt, in 's vijands magt brengt, vernielt of onbruik-

baar maakt, of eenige tot afweer of aanval beraamde of uitgevoerde onderwaterzetting of ander militair werk belet, belemmert of verijdelt;

- 2°. eenige kaart, plan, teekening of beschrijving van militaire werken, of eenige inlichting betreffende militaire bewegingen of ontwerpen den vijand mededeelt of in handen speelt;
- 3°. hetzij oproer, hetzij muiterij of desertie onder het krijgsvolk te weeg brengt of bevordert;
- 4°. als verspieder den vijand dient of een verspieder van den vijand opneemt, verbergt of voorthelpt.

Memorie van Toelichting.

Valt de begunstiging van den vijand in de termen van een der sub n°. 1—4 genoemde handelingen, dan wordt de straf verzwaaard. Ten opzichte dezer verzwaringen zij nog opgemerkt:

- a. dat oproer een zuiver feitelijk begrip is;
- b. dat de uitdrukking muiterij, aan het militaire strafregt ontleend, voor insubordinatie met vereenigde krachten is aangegenomen, zooals nader blijkt uit art. 451 [396];
- c. dat het hulpbetoon aan vijandelijke verspieders bewezen even laakbaar is als het verspieden zelf, zoodra beide feiten geschieden met het oogmerk om den vijand te begunstigen.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Het »oogmerk om den vijand te begunstigen» zal in den regel moeilijk te bewijzen zijn en ook meestal ontbreken, omdat het beoogde doel bij dergelijke feiten schier altijd winstbejag is. De Commissie geeft daarom in overweging de eerste alinea te lezen: »Met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren wordt gestraft hij die opzettelijk den vijand begunstigt, door hem hulp te verstrekkén of den Staat te benadeelen». Ook zonder het oogmerk om den vijand te begunstigen is het feit, wanneer opzet aanwezig is, een vergrijp zwaar genoeg om het zware maximum te regtvaardigen.

Winstbejag is hier nooit oogmerk (*naaste* doel) maar kan *eind*-doel of motief zijn.

Kan dus de Minister de kritiek der Commissie geenszins beamen, hij meent toch dat de redactie te vereenvoudigen en te verduidelijken is.

Wat in art. 110 1e lid gevorderd wordt is eenvoudig het *oogmerk* om door zijne opzettelijke daad, den vijand te helpen of den Staat tegenover den vijand te benadeelen.

Wie *dat* oogmerk heeft, heeft *per se* ook dat om den vijand te begunstigen; zijne verklaring van het tegendeel ware eene contradictie.

Intussen behoeft het oogmerk om den vijand te helpen of den Staat te benadeelen niet *afzonderlijk* te worden uitgedrukt. Het is onder de uitdrukking: »opzettelijk hulp verleent of... opzettelijk benadeelt» van zelf begrepen, even als het oogmerk om te dooden in de uitdrukking »opzettelijk dooden». (Men vergelijkte de algemeene beschouwingen [in deel I, bl. 80 volg.] over »opzet».)

De woorden »zonder *oogmerk* enz.» in art. 112 [104] vormen dan ook eene zuivere tegenstelling met het in art 110 gevorderde (*materieele*) opzet.

30. *Muiterij*. De Memorie van Toelichting verwijst ten aanzien van de beteekenis van dit woord naar art. 451 [396]. Maar die omschrijving geldt alleen voor een scheepvaartmisdrijf en dus niet voor alle hier bedoelde gevallen. Wat de Memorie van Toelichting zegt had dus de wet moeten zeggen. De burgerlijke regter zal, bij gebreke van uitdrukkelijke bepaling, in de militaire wetten de beteekenis moeten zoeken voor eene uitdrukking, welke volgens de Memorie van Toelichting aan het militaire strafregt is ontleend. Dergelijke stilzwijgende verwijzing komt der Commissie niet wenschelijk voor; zij zou daarom de definitie van art. 451 in titel 9 van Boek I wenschen te zien opgenomen.

Muiterij van *militairen* moet, even als desertie, niet hier, maar in het Militaire Wetboek bepaald worden. Al is in art. 451 de uitdrukking aan het militaire strafrecht ontleend, daaruit volgt niet dat het Burgerlijke Strafwetboek den militairen wetgever zou moeten binden.

40. »*Verspieder van den vijand.*” Beter »*verspieder des vijands*”; een verspieder van den vijand zou kunnen beteekenen: iemand die den vijand bespiedt.

Is gewijzigd.

G. O. ART. 102 = art. 102 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(29 October 1880.)

De heer CORVER HOOFT: Het komt mij voor dat dit artikel te veel of te weinig stelt.

Het artikel bedoelt kennelijk dat de daarin bedoelde strafbare handeling gepleegd wordt ten einde een buitenlandschen vijand te bevoordeelen of het belang van den Staat te benadeelen. Maar het geval kan zich voordoen dat iemand het hierbedoelde feit pleegt ook zonder dat hij het doel heeft aan den Staat nadeel te berokkenen en de verdediging van het land in gevaar te brengen.

In art. 102 wordt strafbaar gesteld wanneer iemand eenig tot afweer of aanval beraamde of uitgevoerde onderwaterzetting of ander militair werk belet, belemmert of verijdelt.

Nu is het denkbaar dat nadat de inundatie gesteld zijn, een eigenaar of gebruiker van het land, dat onder water gezet is, ook zonder den vijand te willen bevoordeelen of den Staat te benadeelen, eenvoudig omdat zijne beesten geen eten hebben, een dijk doorsteekt en de inundatie laat wegloopen. Hij heeft niet de bedoeling den Staat te benadeelen, en ik geloof niet dat voor zoodanig geval dit artikel geldt. Het artikel bedoelt klaarblijkelijk wanneer men opzettelijk den vijand hulp verleent of den Staat tegenover den vijand benadeelt. Nu zou ik gaarne als amendement een nieuw artikel voorstellen, te plaatsen achter art. 103, en dat ik aldus zou wenschen te doen luiden: „Met gevangenis van ten hoogste zes jaren wordt gestraft hij die in tijd van oorlog zonder oogmerk om den vijand hulp te verlenen of den Staat tegenover den vijand te benadeelen, opzettelijk eene uitgevoerde onderwaterzetting verijdelt.”

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De opmerking van den geachten afgevaardigde uit Almelo noopt mij aan het artikel eene nadere toelichting te geven, die, naar ik hoop, zijn bezwaar zal opheffen.

Ik meen dat de geachte spreker art. 102 veel te eng opvat, en den wil en het motief vermengt. Dat artikel vordert in 't algemeen niets meer dan dat in tijd van oorlog (waarmede dreigend oorlogsgevaar gelijk staat) opzettelijk den vijand hulp wordt verleend, of wel de Staat opzettelijk tegenover den vijand benadeeld wordt; met dit

laatste wordt niets anders bedoeld dan dat men de weerkracht van den Staat opzettelijk verzwakt. In den regel zullen beide zaken zamengaan, maar ieder op zichzelve is voldoende om het artikel toepasselijk te doen zijn.

Nu worden in al. 2 enkele materiele daden van overwegend militair belang met name genoemd, en daarvoor de straf nog verhoogd; maar aangaande het opzet wordt (blijkens de eenvoudige referentie „*de dader*”) niets meer gevorderd dan wat ook in de eerste alinea geëischt wordt.

Stel nu dat een boer, volstrekt niet heulende met den vijand, maar eenig en alleen omdat hij bevreesd is voor zijn veldvruchten of vee, goedvindt uit puur egoïsme eene beraamde onderwaterzetting te beletten, te belemmeren of te verijdelen, dan valt hij toch wel degelijk onder dit artikel. Zijn *motief* is egoïsme, maar dat motief, al zou de regter er op willen acht slaan, belet niet dat de man den Staat opzettelijk tegenover den vijand heeft benadeeld: hij heeft opzettelijk de weerkracht verzwakt die de Staat tegenover den vijand behoeft. Het is ondenkbaar dat hij de algemeene beteekenis van zijne daad voor de veiligheid van den Staat zou ignoreren, en als hij het tegendeel beweerde, dan zou ik hem even geloofwaardig vinden als iemand, die een ander opzettelijk een dolksteek in het hart geeft en daarna verklaart dat hij niet het opzet had hem te dooden.

In oorlogstijd en even zoo bij dreigend oorlogsgevaar weet elk burger, dat ieder, die zich verzet tegen datgene wat door de militaire autoriteiten geschiedt of het gedane verijdelt, den Staat in zijne weerkracht benadeelt. Wie in dergelijke tijden zijn bijzonder belang stelt boven dat van het vaderland, is een landverrader, al heult hij dan niet met den vijand.

Volgens het voorstel van den geachten spreker zou onze egoïstische boer hoogstens met 6 jaar gestraft kunnen worden. Zoodanig maximum vind ik veel te laag. Men vergete toch niet, dat van het tijdig gelukken eener enkele onderwaterzetting de gansche toekomst van Nederland kan afhangen. Ook zoo als het artikel thans luidt, kan de regter voldoende op verzachtende omstandigheden letten.

Ik meen dus de aanneming van het amendement te moeten ontraden, ook bepaaldelijk omdat eene uitdrukkelijke voorziening in het speciaal geval zeer bedenkelijk zou zijn voor de opvatting van het opzet in het algemeen.

De heer CORVER HOOFT: Ik verbeeld mij dat ik Nederduitsch versta, maar ik moet erkennen dat ik mij dan bij de uitlegging van dit wetsontwerp nog al eens vergist heb en aan de uitdrukkingen eene andere beteekenis gegeven heb dan uit de inlichtingen zoo van den geachten spreker uit Gouda als van den Minister blijkt de juiste te zijn.

Om die reden doet het mij veel genoegen dat ik het gewaagd heb deze beschouwing aan de Kamer mede te deelen, want daardoor is eene bijdrage geleverd voor het regt verstand dezer artikelen. Ik heb nu vernomen dat tegen een te goeder trouw gepleegd feit, hetwelk zonder eenig denkbeeld van landverraad plaats heeft, eene straf wordt bedreigd van levenslange gevangenis. Ik vind die straf hetgeen men vroeger jaren noemde: wel wat crimineel. Maar ik zal dan vertrouwen in den Nederlandschen regter stellen, dat hij slechts tot éénen dag gevangenisstraf zal veroordeelen. Daar de Minister toegeeft dat het door mij gestelde geval werkelijk valt onder de bepalingen van dit artikel, trek ik mijn voorstel in.

[Zie ook bij art. 204.]

Art. 103.

De samenspanning tot een der in artikel 102 omschreven misdrijven wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren.

O. R. O. ART. 111. Zamenspanning tot een der in artikel 110 omschreven misdrijven wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Wordt ook hier zamenspanning niet te ligt gestraft? In het volgend artikel wordt *zes jaren* bedreigd tegen hem die de aldaar vermelde feiten pleegt »zonder oogmerk om den vijand te begunstigen».

Straf gelijk aan die van art. 103 [96].

Men bedenke dat samenspanning slechts eene voorbereidende handeling is.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Zamenspanning. In art. 103 [96] staat *de* zamenspanning.

G. O. ART. 103 = art. 103 van het Wetboek.

Art. 104.

Met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren wordt gestraft hij die, in tijd van oorlog, zonder oogmerk om den vijand hulp te verleenen of den staat tegenover den vijand te benadeelen, opzettelijk:

- 1°. een verspieder des vijands opneemt, verbergt of voorthelpt;
- 2°. desertie van een krijgsman, in dienst van het rijk, teweegbrengt of bevordert.

O. R. O. ART. 112. Met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren wordt gestraft hij die in tijd van oorlog, zonder oogmerk om den vijand te begunstigen, opzettelijk:

- 1°. een verspieder van den vijand opneemt, verbergt of voorthelpt;
- 2°. een bericht verspreidt of eene handeling verrigt waardoor den vijand hulp wordt verleend of den staat nadeel berokkend.

Memorie van Toelichting.

Onder het hulpbetoon is dat aan vijandelijke verspieders verleend mede begrepen; het moet afzonderlijk worden vermeld. Deze handeling is op zich zelve strafwaardig, al kan dikwerf geen regtstreeksch nadeel voor Nederland noch beoordeeling van den vijand of oogmerk daartoe (vg. art. 110 [102] n°. 4) worden bewezen.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 112 1°. »een verspieder *van den vijand*», lees: »*des vijands*».

Art. 112, 2°. bevatte, bij de oude redactie, twee handelingen die, al naarmate het opzet al of niet ook op hulp of nadeel gericht is, hetzij onder art. 110 [102], 1ste lid, hetzij onder art. 114 [100, 2°.] behooren te vallen. Wordt ten nadeele van den Staat iets gedaan of een bericht verspreid *zonder* oogmerk om den Staat te benadeelen of den vijand te helpen, dan is art. 108² *nieuw* [100, 2°.] voldoende. De Regeering geve in oorlogstijd voorschriften omtrent

het publiceeren van tijdingen betreffende beweging van troepen enz.

Art. 112, nieuw tweede lid. Vgl. art. 224 [203]. Ook bevoor-dering van desertie, al kan zij dan ook gepleegd worden zonder oogmerk om den Staat te benadeelen, draagt in dergelijken tijd een bijzonder gevaarlijk karakter.

G. O. ART. 104 = art. 104 van het Wetboek.

Art. 105.

Hij die, in tijd van oorlog, eenige bedrieglijke handeling pleegt bij levering van benodigdheden ten dienste van de vloot of het leger, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Met dezelfde straf wordt gestraft hij die, met het opzicht over de levering der goederen belast, de bedrieglijke handeling opzettelijk toelaat.

O. R. O. ART. 113. Hij die in tijd van oorlog of bij dreigend oorlogsgevaar bedrog pleegt bij levering van benodigdheden ten dienste van de vloot of het leger, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Memorie van Toelichting.

Bedriegelijke handelingen bij leverantiën ten dienste van zee- of landmagt zijn in de oorlogen van den nieuweren tijd veelvuldig, op groote schaal, gepleegd. De veiligheid van den staat, het leven en de gezondheid der troepen worden daardoor in de waagschaal gesteld.

Algemeen wordt erkend, dat dit feit in aard en strafwaardigheid zeer onderscheiden is van de gewone misdrijven van oplichting en bedrog; alleen over de plaats van indeeling bestaat verschil: in het deutsche rijksstrafwetboek is het onder de »gemeingefährliche» misdrijven, in den Code Pénal Belge onder die tegen de openbare orde gerangschikt¹. Het gevaar voor de veiligheid van den staat, als voornaamste karaktertrek van dit misdrijf, wettigt eene plaatsing in den eersten titel, te meer daar de strafbaarheid beperkt is tot tijden van oorlog of van dreigend oorlogsgevaar en tot bedriegelijke handelingen; eene rangschikking onder den zevenden titel zou, evenals in Duitschland, ook tot het strafbaar stellen van alleen door schuld begane feiten leiden.

De fransche en belgische onderscheiding naarmate er al of niet »*cessation du service*» heeft plaats gehad, is niet aan te bevelen. Veeleer mag men aannemen, dat door het in art. 113 omschreven feit de dienst steeds nadeel lijdt; de ruime strafmaat maakt telkens eene billijke waardering mogelijk.

Bij dreigend oorlogsgevaar. Gedurende den tijd, die aan een oorlog onmiddellijk voorafgaat, is de strafbepaling reeds even noodzakelijk.

¹ § 329 D. Wb., artt. 292—298 C. P. B., vgl. artt. 430—433 C. P.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 118. Volgens de Memorie van Toelichting ad art. 120 [III, hierachter bl. 38] moet het begrip *belediging* worden verklaard uit titel XVI. Op dezelfde wijze zou nu ook het begrip *bedrog* verklaard moeten worden uit de artt. 358 en 359 [329 en 330]. Evenwel, volgens de Memorie van Toelichting op dit artikel zal hier onder *bedrog* begrepen moeten worden *elk* feit dat door den regter geoordeeld wordt eene bedriegelijke handeling te zijn. Maar dan zou het beter zijn ter vermijding van verkeerde opvatting, in plaats van »*bedrog*» te lezen: »*bedriegelijke handelingen*».

Moet het hier omschreven feit niet evenzeer worden strafbaar gesteld wanneer het bedrog wordt gepleegd in vreedestijd ook dan wanneer geen oorlogsgevaar dreigt? Vele hoogst gevaarlijke misdrijven ten aanzien van leverantiën voor het leger of bij den aanleg van vestingbouw zullen uit den aard der zaak alleen of althans meestal in vreedestijd worden gepleegd, terwijl niettemin, wanneer zij niet tijdig ontdekt worden, groote onheilen voor den Staat het gevolg kunnen zijn.

Vgl. art. 94 [87], 3de lid *nieuw*. »Bedriegelijke handeling». Gewijzigd. Nu echter ook in de artt. 169 en 170 [155 en 156], hoewel in deze laatste artikelen misverstand niet mogelijk zou zijn.

In tijd van vollen vrede kan men de leverantiën controleeren en heeft men tijd, bij afkeuring, zich andere te verzekeren. Het jus commune is dan voldoende. Stelt men voor leverantiën voor het leger ook in vreedestijd bijzonder strenge regelen, dan zal de schatkist daarvan nadeelige gevolgen ondervinden.

Bij het mondeling overleg heeft de Commissie den Minister er op gewezen dat de schandelijkste feiten, veelal ten gevolge van conniventie van ambtenaren, in vreedestijd geschied zijn, juist omdat men dacht dat het bedrog wel nooit zou ontdekt worden. De Minister heeft zich daarop bereid verklaard in deze zaak nader te voorzien. Dientengevolge is een nieuwe alinea aan het artikel toegevoegd en het feit voor zoo ver het in vreedestijd plaats grijpt strafbaar gesteld in art. 332 *nieuw*.

G. O. ART. 105 = art. 105 van het Wetboek.

Art. 106.

Bij veroordeeling wegens het in artikel 92 omschreven misdrijf, kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—5 vermelde rechten worden uitgesproken.

Bij veroordeeling wegens een der in de artikelen 93—103 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—3 vermelde rechten worden uitgesproken.

Bij veroordeeling wegens het in artikel 105 omschreven misdrijf, kan de schuldige worden ontzet van de uitoefening van het beroep waarin hij het misdrijf begaan heeft en van de in artikel 28 n°. 1—4 vermelde rechten, en kan openbaarmaking van de rechterlijke uitspraak worden gelast.

O. R. O. ART. 115. Bij veroordeeling ter zake van het in artikel 99 omschreven misdrijf, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—5 vermelde regten worden uitgesproken.

Bij veroordeeling ter zake van een der in de artikelen 100, 101, 102, 104, 105, 107, 109 en 110 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—3 vermelde regten worden uitgesproken.

Bij veroordeeling ter zake van het in artikel 113 omschreven misdrijf, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—4 vermelde regten worden uitgesproken en openbaarmaking van de regterlijke uitspraak worden gelast.

Memorie van Toelichting.

Daar in art. 99 [92] ook doodslag en moord begrepen zijn, behoort de mogelijkheid te bestaan tot ontzetting van dezelfde regten als in titel XIX worden genoemd.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Waarom worden niet vermeld de artt. 103, 106, 108, 111, 112 en 114 [96, in 98, 100, 1°, 103, 104, 100, 2°], en waarom wordt alleen in het geval van het eerste lid de ontzetting toegelaten van de regten vermeld in art. 36 [28], n° 4 en 5?

Overweging schijnt het voorts te verdienen of niet aan een persoon, die zich heeft schuldig gemaakt aan het in art. 106 [opgenomen in 98] omschreven misdrijf, het uitoefenen van bepaalde beroepen moet kunnen ontzegd worden. Eveneens is de toepassing van art. 36, n°. 6, als aangewezen in het geval van art. 113 [105]. Men denke bijv. aan een wapenfabrikant, een paardenkoopman enz.

Het ontwerp wijst hier en in andere artikelen aan, van welke bij art. 36 vermelde regten de regter bevoegd is de ontzetting uit te spreken. Het komt der Commissie voor, dat, als men den regter het oordeel overlaat of er termen zijn om van de in ieder geval aangewezen regten de ontzetting uit te spreken, men hem — vooral met het oog op de groote vrijheid, die het ontwerp hem *in het algemeen* bij de straf-toepassing geeft, — ook veilig kan overlaten te beslissen *van welke* der in art. 36 vermelde regten in ieder bijzonder geval de ontzetting geraden is. Daarin is het voordeel gelegen, dat in elk concreet geval de ontzetting beter verband zal kunnen houden met den aard van het misdrijf en de omstandigheden, waaronder het gepleegd is.

De minderheid der Commissie achtte het stelsel der Regering in het algemeen juister; zij meende dat door den regter de bevoegdheid te laten de ontzetting naar willekeur uit te spreken, hem al te groote magt zou worden gegeven, in het bijzonder waar het geldt de ontzetting van een of meer beroepen zonder nadere-aanduiding of omschrijving. Deze bevoegdheid gaat veel verder dan de speling welke de wet thans tusschen maximum en minimum toelaat.

Slechts eene zeer kleine uitbreiding is mogelijk.

Met ontzetting van de uitoefening van een beroep moet men behoedzaam zijn; het is een zeer zware straf, alleen door buitengewone omstandigheden en in sommige recidivegevallen te rechtvaardigen.

Hoe groote macht het Wetboek den rechter geve, er zijn dan toch

altijd grenzen die door eene *algemeene* bevoegdheid tot ontzetting van *alle* in art. 36 bedoelde rechten zouden worden overschreden.

G. O. ART. 106 = art. 106 van het Wetboek.

Art. 107.

De straffen gesteld op de in de artikelen 102—105 omschreven feiten, zijn toepasselijk indien een dier feiten wordt gepleegd tegen of met betrekking tot de bondgenooten van den staat in een gemeenschappelijken oorlog.

O. R. O. ART. 116. De straffen bedreigd tegen de in de artikelen 110—114 omschreven feiten, zijn toepasselijk op hem die een dier feiten tegen of met betrekking tot de bondgenooten van den staat in een gemeenschappelijken oorlog pleegt.

Memorie van Toelichting.

Art. 116 stemt overeen met art. 17 Tit. I Boek II ontw. 1847¹; deze vorm der bepaling is eenvoudiger dan met de §§ 88—90 van het duitsche wetboek »de bondgenooten» telkens afzonderlijk te noemen.

¹ Vgl. artt. 79 C. P., 116 C. P. B.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

bedreigd tegen. Liever: *gesteld op.* Zie bij art. 10 [deel I, bl. 214].

G. O. ART. 107 = art. 107 van het Wetboek.

TITEL II.

Misdrijven tegen de koninklijke waardigheid.

Memorie van Toelichting.

Daar de in dezen titel omschreven feiten niet regtstreeks de veiligheid van den staat bedreigen, maar tot gemeenschappelijk kenmerk hebben het aanranden van de koninklijke waardigheid, treedt de persoonlijkheid der aangetasten meer op den voorgrond dan in den vorigen titel, en behoort o. a. de strafbaarheid te verschillen naarmate de aanslag op het leven al dan niet den dood ten gevolge heeft of met voorbedachten rade is ondernomen.

Art 108.

De aanslag op het leven of de vrijheid van de niet-regeerende Koningin, van den troonopvolger of van een lid van het koninklijk huis, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

Indien de aanslag op het leven den dood ten gevolge heeft of met voorbedachten rade wordt ondernomen, wordt levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren opgelegd.

O. R. O. ART. 117. De aanslag op het leven of de vrijheid van de niet-regerende Koningin, van den naasten erfgenaam van de Kroon of van een lid van het koninklijke huis, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

Indien de aanslag op het leven den dood tengevolge heeft of met voorbedachten rade wordt ondernomen, wordt levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren opgelegd.

Memorie van Toelichting.

Wegens het hooge standpunt door deze personen ingenomen moet de regter bevoegd wezen, ook bij doodslag en poging tot moord de zwaarste straf op te leggen, terwijl deze bevoegdheid in art. 99 [92], wegens het onmiddellijk gevaar voor den staat, reeds aanwezig is, hoewel er noch doodslag volgde noch zelfs bedoeld was.

De objectieve zwaarte van den aanslag op het leven of de vrijheid, sluit hier de onderscheidingen der artt. 118—121 [109—112], naar gelang van de aangetaste personen, uit.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Twijfel ontstond over de vraag of onder de uitdrukking, »lid van het Koninklijk Huis" niet altijd begrepen is de naaste erfgenaam van de Kroon. Het geval bedoeld in art. 19 van de Grondwet, dat eene vrouw de Kroon in een ander Huis overbrengt, kan, naar men beweerde, de onderscheiding niet regtvaardigen, omdat vóór het overbrengen van de Kroon in het andere Huis de vrouw, wanneer zij naaste erfgenaam der Kroon is, toch tevens lid van het oude Koninklijk Huis is, terwijl wanneer de Kroon door haar *is* overgebracht, het nieuwe Huis het koninklijk Huis is geworden, zoodat ook dan voor de onderscheiding geen plaats is.

Wat echter hier ook van zijn moge, de Commissie is van oordeel, dat de bijzondere bescherming, welke hier ook aan verre bloedverwanten van den regerende Koning verleend wordt, te ver gaat. Men zou daarom liever de omschrijving van het misdrijf willen beperken tot een aanslag op het leven of de vrijheid van de Koningin, den naasten erfgenaam van de Kroon, de bloed- en aanverwanten des Konings in de regte lijn en de broeders des Konings.

Sommige leden van het Koninklijk Huis aan de bijzondere bescherming der strafwet te onttrekken, ware willekeurig en eene niet gemotiveerde nieuwhed.

De twijfel omtrent de begrippen »lid van 't Koninklijk Huis" en

»naaste erfgenaam der Kroon" leidt de Commissie niet tot een voorstel van verandering.

Doch bij den Minister rijst een andere vraag:

Is niet overgeslagen de *benoemde* opvolger tot den troon bedoeld in art. 24 Gw.? Moet ook die niet bijzonder beschermd worden? Beter is het daarom overal in plaats van »naaste erfgenaam" te lezen »troonopvolger". Kiest men dit woord, dan is het woord »naaste" overbodig.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

het koninklijke huis. In dien zin eischt de taal *koninklijk*, zonder *e*. Het *koninklijke* huis zou beteekenen: het huis *zoals van een koning*, de *vorstelijke woning*. Evenzoo in artt. 119, 121 en 122 [110, 112 en 113].

G. O. ART. 108 = art. 108 van het Wetboek.

Art. 109.

Elke feitelijke aanranding van den persoon des Konings of der Koningin, die niet valt in eene zwaardere strafbepaling, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaren en zes maanden.

Art. 110.

Elke feitelijke aanranding van den persoon van den troonopvolger, van een lid van het koninklijk huis, of van den Regent, die niet valt in eene zwaardere strafbepaling, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

O. R. O. ART. 118. Elke aanslag op den persoon des Konings of der Koningin, die niet valt in eene zwaardere strafbepaling, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaren en zes maanden.

O. R. O. ART. 119. Elke aanslag op den persoon van den naasten erfgenaam van de Kroon, van een lid van het koninklijke huis of van den Regent, die niet valt in eene zwaardere strafbepaling, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Memorie van Toelichting.

Boven den naasten erfgenaam van de kroon heeft de Koningin den voorrang. Hier toch komt in aanmerking de luister der kroon, dien de Koningin met den Koning deelt. De aanslag of belediging der Koningin aangedaan, treft ook den Koning.

Leden van het koninklijk huis zijn allen, die de grondwet als zoodanig beschouwt.¹

Bij het voorbehoud van eene zwaardere strafbepaling, dat meermalen in dezen titel voorkomt, denke men aan de artt. 99 [92], 117 [108], 262 [242], 325 [301], al. 3, 327 [303].

¹ Art. 18 G. W.: »mits van den koninklijken huize zijnde".

Advies van den Raad van State.

Artt. 118, 119, 125. Reeds heeft de Raad bij art. 88 [79] hiervoren de vraag geopperd, welke aanslag of aanslagen hier eigenlijk bedoeld zijn.

De memorie van toelichting geeft dienaangaande geen genoegzaam licht; de artikelen zelven vereischen aanvulling op dit punt.

Wat een aanslag op de eer, de vrijheid, de gezondheid of het leven is, laat zich begrijpen, doch aanslag zonder meer is te onbestemd om in een wetboek van strafregt strafbaar te worden gesteld.

Rapport aan den Koning.

Artt. 118, 119, 125. Eene aanvulling schijnt onnoodig. Hier wordt niet onbepaald gesproken van een aanslag, maar van een aanslag op den persoon. Deze uitdrukking omvat elke daad (met inbegrip van de poging) van geweld, tegen de in deze artikelen genoemde hooge personen ondernomen, die niet valt in eene zwaardere strafbepaling. Gelijke beteekenis heeft de uitdrukking »attentat contre la personne» in art. 88 Code Pénal en art. 101 Code Pénal Belge.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Ter vermijding van noodeloozen omslag zouden de artikelen 118 en 119 kunnen worden zamengevoegd. In 117 [108] wordt de Koningin ook met den naasten erfgenaam van de Kroon en de leden van het Koninklijk Huis gelijk gesteld. Er is geen reden om het kleine verschil tusschen de maxima te behouden.

Samenkoppeling der beide artikelen zou geene verbetering wezen; gaf men trouwens aan den wensch der Commissie gehoor om ook Titel II en III (zie hierachter bij Titel III [bl. 48]) samen te smelten (wat volgens het eigen voorstel der Commissie betreffende art. 5 onmogelijk is), dan zouden ten slotte de Koning van Nederland en vreemde Souvereinen in hetzelfde artikel en door dezelfde strafbepaling beschermd worden.

Aanslag. Het begrip komt der Commissie te onbestemd voor, — het omvat zoowel feitelijke belediging, bijvoorbeeld het werpen van slijk, als aanrandingen van anderen aard. — Bovendien heeft het woord eene andere beteekenis dan de aanslag welke in art. 88 [79] wordt omschreven. Men zou daarom liever lezen: Iedere feitelijke aanranding van den persoon des Konings enz. Deze uitdrukking toch geeft beter de bedoeling weer der Regering, die blijkens het rapport aan den Koning dezelfde feiten strafbaar wil stellen, welke in art. 101 Code Pénal Belge worden uitgedrukt door »attentat contre la personne».

»*Aanslag*» is veranderd in »*feitelijke aanranding*».

»*Koningin*». Hier is blijkens de Memorie van Toelichting zoowel de regerende Koningin (vgl. art. 99 [92]) als de niet regerende Koningin (vgl. art. 117 [108]) bedoeld. Zou dit echter niet moeten worden uitgedrukt, opdat niet het woord »Koningin» gesteld worde tegenover »niet regerende Koningin», van het onmiddelijk voorafgaande art. 117? Ter vermijding van alle onduidelijkheid, en daar toch bijna doorgaans in dit wetboek onder het mannelijk geslacht ook het vrouwelijke begrepen wordt, ware het beter uit art. 99 de woorden: »regerende Koningin», als van zelf begrepen onder »Koning» (zie Memorie van Toelichting ad art. 99 [hiervoor bl. 12/13]) weg te laten en uit art. 117 de woorden;

»niet regerende». Dan beteekent Koningin altijd uitsluitend: »gemalin des Konings».

»Koningin». Het ontwerp is zoo duidelijk mogelijk.

Als in art. 99 van »regeerende Koningin», in art. 117 van »de niet-regeerende Koningin» en in art. 118 van »Koningin» gesproken wordt, kan men dan betwijfelen dat in de laatste uitdrukking *beide* begrepen zijn?

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Art. 119. *koninklijke*, lees *koninklijk*. Zie bij art. 117 [108, hiervoor bl. 36]. Achter *huis* behoort eene komma te staan. Anders zou het zijn: *een lid — van den Regent*.

G. O. ART. 109 en 110 = artt. 109 en 110 van het Wetboek.

Art. 111.

Opzettelijke belediging den Koning of der Koningin aangedaan, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

Art. 112.

Opzettelijke belediging den troonopvolger, een lid van het koninklijk huis of den Regent aangedaan, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

O. R. O. ART. 120. Opzettelijke belediging den Koning of der Koningin aangedaan, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

O. R. O. ART. 121. Opzettelijke belediging den naasten erfgenaam van de Kroon, een lid van het koninklijke huis of den Regent aangedaan, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Memorie van Toelichting.

Het begrip belediging moet worden verklaard uit titel XVI. Evenals in het opschrift van dien titel is belediging hier een *nomen generis*, waaronder smaad, smaadschrift, laster, eenvoudige belediging en lasterlijke aanklagt begrepen zijn. Om alzoó wegens deze belediging strafbaar te zijn moet op zijn minst aan de vereischten van art. 285 [266] voldaan wezen. Met het oog op de personen tegen wie het misdrijf gepleegd wordt, draagt elke belediging hier een zoo ernstig karakter, dat de onderscheidingen van titel XVI buiten aanmerking blijven, en het maximum der straf dat tegen laster behoort te overtreffen. Aan den regter is eene groote ruimte gelaten om bij de toepassing der straf op den aard van de belediging behoorlijk te kunnen acht slaan.

De belediging moet, evenals elke andere art. 285), opzettelijk zijn. Daaruit volgt, naar den algemeenen regel hierboven in § 5 van de Algemeene Beschouwingen [deel I, bl. 77, 78] aangegeven, voor dit geval, dat de dader ook moet bekend wezen met de hooge waardigheid van hem dien hij beledigt. Ontbreekt die kennis, zoo is zijne handeling naar de voorschriften van titel XVI te beoordeelen.

Een belangrijk verschil met de in dien titel omschreven misdrijven bestaat in de vervolging. Deze toch wordt bij de belediging van bijzondere personen afhankelijk gesteld van het indienen eener klagte (art. 288 [269]), terwijl hier ambtshalve vervolgd wordt. Dit misdrijf toch is tevens eene inbreuk op de koninklijke waardigheid en moet daarom, in het maatschappelijk belang, onvoorwaardelijk worden te keer gegaan. De koninklijke waardigheid gedooft niet, dat de vorstelijke personen als aanklagers optreden. Eene klagte van hunne zijde zou daarenboven het openbaar vertrouwen op 's regters onbevangenheid aan het wankelen kunnen brengen en, zoo eene vrijspraak volgde, het koninklijk aanzien kunnen verzwakken.

Dezelfde gronden leiden tot verwerping van den weleer in de wetboeken van onderscheidene duitsche staten ¹ aangenomen regel, om voor de vervolging eene bijzondere magtiging te eischen hetzij van den Koning als hoofd van het stamhuis, hetzij van den beledigde, hetzij van de gezamenlijke leden van het ministerie.

Teregt alzo geschiedt volgens art. 22 van het wetboek van strafvordering en art. 6 der wet van 1 Junij 1830 (*Staatsblad* n°. 15) tot betegeling van hoon en laster en andere vergripen tegen het openbaar gezag en de algemeene rust, de vervolging ambtshalve, zoodat deze regts-toestand onveranderd blijft.

Datgene wat in art. 1 van laatstgenoemde wet door de uitdrukking »aanranding van 's Konings waardigheid of gezag of van de regten van »het koninklijk stamhuis» werd te kennen gegeven, is voorzoo veel noodig in het meer helder en bepaald begrip van »belediging» omvat. Nergens meer dan hier is te waken tegen eene onbestemde woordenkeus, aanleiding gevende tot vervolgingen en vrijspraken, beide even nadeelig voor de hooge belangen, die hier worden beschermd.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Even als de beide voorgaande artikelen zouden ook de artt. 120 en 121 kunnen vereenigd worden.

Zie boven ad art. 118 [109, hiervoor bl. 37].

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Art. 121. Dezelfde opmerkingen als bij art. 117 [108, hiervoor bl. 36].

Hier en elders *driehonderd* in één woord, omdat *drie* multiplicatief is. Bij *duizend* echter kan dit niet, omdat dan de getallen soms niet te overzien zouden zijn, als b.v. negenhonderd negen en negentig duizend.

G. O. ARTT. 111 en 112 = artt. 111 en 112 van het Wetboek.

¹ Art. 138 Saksen. Vgl. verder bij Berner t. a. p. bl. 368, noot 8.

Art. 113.

Hij die een geschrift of afbeelding, waarin eene belediging voorkomt voor den Koning, de Koningin, den troonopvolger, een lid van het koninklijk huis of den Regent, met het oogmerk om aan den beledigenden inhoud ruchtbaarheid te geven of de ruchtbaarheid daarvan te vermeerderen, verspreidt, openlijk ten toon stelt of aanslaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

Indien de schuldige het misdrijf in zijn beroep begaat en er tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen, sedert *hij wegens hetzelfde misdrijf onherroepelijk is veroordeeld*, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.

Gewijzigd, wat het *curiaef* gedrukte betreft, bij de wet van 15 Januari 1886 (*Stbl.* n°. 6):

sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens gelijk misdrijf onherroepelijk is geworden, kan

O. R. O. Art. 122. Hij die een geschrift of afbeelding waarin hij weet dat eene belediging voorkomt voor den Koning, de Koningin, den naasten erfgenaam van de Kroon, een lid van het koninklijke huis of den Regent, verspreidt, openlijk tentoonstelt of aanslaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Indien de schuldige het misdrijf in zijn beroep begaat en er tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen, sedert hij wegens hetzelfde misdrijf onherroepelijk is veroordeeld, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 122. Volgens het gevoelen der Commissie moet art. 56 vervallen [zie deel I, bl. 430—433] en derhalve ook de poging bij persdelicten, indien zij mogelijk is, worden gestraft. In dat stelsel is het niet twijfelachtig dat ook poging tot verspreiding, openlijke¹ tentoonstelling of aanslag van gedrukte of ongedrukte geschriften strafbaar is, zoowel in dit geval als elders (zie de artt. 128, 141, 143, 261, 290 [119, 132, 134, 240, 271], 388). In het stelsel der Regering echter zou er misschien grond zijn voor de bewering, dat onder misdrijven door middel van de drukpers gepleegd ook het misdrijf van verspreiding begrepen is, en zou derhalve ook de poging daartoe, tegen de bedoeling der Regering, (zie Memorie van Toelichting [deel I, bl. 430]) straffeloos kunnen

¹ [Vgl. Nota van Prof. M. de Vries, in deel III na de behandeling der Slotbepaling van het wetboek, opgenomen.]

worden geacht. Mogt dus art. 56 behouden blijven dan zou de geldigheid van den regel van art. 87 [78] voor het misdrijf van verspreiding, niettegenstaande de uitzondering van art. 56, in de wet moeten worden uitgedrukt.

Art. 56 *oud* is vervallen. Uit de lezing van de Mem. van Toel. [zie deel I, bl. 430 en 454] blijkt ten duidelijkste, dat het misdrijf van verspreiding geenszins een persdelict zou kunnen geacht worden in den zin van dit ontwerp. Het niet strafbaarstellen van den verspreider in de artt. 62, 63 [53, 54] en het vermelden van enkele gevallen van strafwaardige verspreiding als delicta *sui generis* maken eene andere opvatting onmogelijk.

» *Verspreidt* ». Het misdrijf van verspreiden wordt gelijk gesteld met dat van openlijk tentoonstellen of aanslaan. Nu zal wel de bedoeling niet zijn dat alle verspreiding, ook die in beperkten of besloten kring, wordt strafbaar gesteld; alleen de verspreiding onder het publiek heeft het gevaarlijk en strafwaardig karakter dat ook bij de openlijke tentoonstelling wordt gevonden. De Commissie zou daarom in overweging geven te lezen: »openlijk verspreidt, tentoonstelt of aanslaat.» Het criterium der publiciteit wordt op die wijze bij de drie gevallen gelijkelyk vereischt. Aan de jurisprudentie kan veilig overgelaten worden te beslissen, of in concrete gevallen de verspreiding moet geacht worden openlijk te zijn geschied.

Tegen »*openlyk*» verspreidt heeft de Minister bezwaar. Dergelyke bijvoeging zou alleen kunnen dienen om hem die in het duister verspreidt vrij te pleiten.

Bij mondelinge bespreking is het der Commissie gebleken dat de Minister met haar van oordeel is dat het ter lezing geven van eenzelfde exemplaar aan meerdere personen niet strafbaar moet zijn. Zij kan berusten in het gevoelen van den Minister, nu vaststaat dat het woord *verspreiden* een pluraliteit van in omloop gebrachte exemplaren insluit.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Art. 122. Dezelfde opmerking als bij art. 117 [108, hiervoor bl. 36]. *ten toon stelt* in drie woorden, maar *tentoonstelling* in één woord (als afleiding). Zie de redenen in de Grondbeginselen [en ook bij art. 77 in deel I, bl. 525].

G. O. ART. 113. Hij die een geschrift of afbeelding waarin hij weet dat eene belediging voorkomt voor den Koning, de Koningin, den troonopvolger, een lid van het koninklijk huis of den Regent, verspreidt, openlijk ten toon stelt of aanslaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

Indien de schuldige het misdrijf in zijn beroep beaat en er tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen, sedert hij wegens hetzelfde misdrijf onherroepelyk is veroordeeld, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

[Vgl. ook de Beraadslagingen over art. 225.]

(29 October 1880.)

De heer VAN HOUTEN: Dit artikel is geen speciaal artikel betreffende de Koninklijke waardigheid, maar het bevat alleen de toepassing van eene gemeenregtelijke

bepaling op den Koning, de Koningin, den regent, met verhooging van strafbedreiging, en het moet in verband worden gebracht met de artt. 119 en 271. Het bevat de eerste gelegenheid waarbij in dit Wetboek eene beslissing wordt genomen ten aanzien van degenen die beledigende geschriften verspreiden, ten toon stellen of aanslaan.

Wij verzeilen uit de behandeling van de Koninklijke waardigheid hier ipso facto, te midden van de discussie over de materie van colportatie.

Nu stelt de Minister daaromtrent iets voor dat, dunkt mij, niet aannemelijk is voor hen die gisteren met genoeg den Minister hoorden en steunden in de quaestie ten aanzien van uitgevers en drukkers. De Minister wilde niet, en naar ik meen volkomen te regt, dat bij de afschaffing van de officiële censuur er eene soort van heimelijke censuur zou zijn van uitgevers en drukkers over de werken der schrijvers. De Minister stelde daarom voor om de bepalingen omtrent de medepligtigheid in dier voege te regelen, dat, wanneer niet bepaaldelijk van zoodanig opzet bij den uitgever of drukker bleek, dat hij als mededader of medepligtige van een door de drukpers gepleegd misdrijf kon beschouwd worden, men hem eenvoudig als de *manus ministra* zou beschouwen en zijne handeling niet strafbaar stellen.

Maar wordt dit stelsel van den Minister bij de artt. 113, 119 en 271 niet verlaten?

De boekverkooper, de verspreider, de man die couranten aan de stadsmuren aanplakt, die allen worden niet op dezelfde wijze behandeld als de drukkers en uitgevers. Zij worden niet als *manus ministræ* beschouwd, maar met eene zelfstandige straf gestraft. Echter niet in alle gevallen, maar alleen indien zij *weten* dat in het geschrift dat zij verkoopen, verspreiden of aanplakken, eene belediging voorkomt.

Tot zekere hoogte ligt daarin eene beperking, die echter, dunkt mij, tot vele bezwaren aanleiding kan geven en geen goede grenslijn oplevert.

Wanneer weet iemand dat in een geschrift, dat hij verspreidt of verkoopt, eene belediging voorkomt?

Tot het bestaan van het misdrijf van belediging is een objectief en een subjectief element noodig. Het objectief element is de mededeeling van een feit, dat de eer en den goeden naam van een persoon aanrandt. Het subjectief element is de bedoeling, om dit feit ruchtbaar te maken, ten einde den beledigden persoon zeer te doen.

Wanneer ontstaat nu de wetenschap, welke noodig is om de strafbaarheid van het feit te kunnen aannemen?

Moet een colporteur, wanneer hij toevallig in een verloren uurtje een zijner couranten leest, bijv. *Asmodée*, en daarin iets vindt, dat een persoon in een hatelijk licht stelt, volgens dit artikel vervolgd worden, als hij daarna blijft verkoopen? Of kan de wetenschap, dat in een geschrift belediging voorkomt, eerst ontstaan wanneer bij regterlijk vonnis is uitgemaakt, dat er belediging aanwezig is?

Ik kan niet inzien dat deze wijze van strafbaar stellen der colporteurs goed en doeltreffend is. Ik geloof dat het beter is het systeem te volgen, dat de Regering ten aanzien van de uitgevers en drukkers heeft aangenomen, namelijk om, indien de verspreider niet is iemand, wiens opzet er op gericht is te beledigen, of de belediging te bevorderen of mede te plegen, hem eenvoudig te beschouwen als een man die zijn beroep uitoefent en daarbij geen censuur uitoefent over de werken, die hij verspreidt of ten toon stelt.

Op die wijze wordt alle bezwaar, mijns inziens, het best vermeden.

Ik vestig te meer de aandacht op dit beginsel, omdat de toepassing, die de Regering uit eene soort van overdreven *comitas juris gentium* aan hetzelfde beginsel in art. 119 wil geven, mij voorkomt in elk geval onaannemelijk te zijn.

Onze strafwet behoeft niet dezelfde bescherming aan hoofden van vreemde Staten als aan het Hoofd van onzen Staat te verleen.

Het kan zijn dat men hier eene uitdrukking die beledigend is voor het Koninklijk Huis vervolgt, doch daaruit mag niet afgeleid worden dat hier de circulatie ook geweerd moet worden van een voor het hoofd van een anderen Staat beledigend geoordeeld geschrift.

Wanneer bijv. een geschrift als de *Triboulet* in Frankrijk, zoo als daar thans niet ongewoon is, wordt veroordeeld, omdat er eene belediging in staat voor den President der Republiek, dan zullen al onze boekverkoopers, postdirecteuren enz. die weten dat dit geschrift veroordeeld is en het verspreiden, niet alleen op, maar zelfs, als ik mij niet vergis, zonder aanklagte, op grond van art. 119 vervolgd moeten worden. Altijd als zij ontwikkelde mannen zijn, die zich op de hoogte houden van de gebeurtenissen van den dag, maar het kan toch niet in de bedoeling van den wetgever liggen, en bezwaarlijk verdedigd worden, het feit vrij te laten, mits het slechts door onontwikkelde, domme lieden gepleegd wordt, en tegen te gaan als de bedrijver een ontwikkeld mensch is.

Het beginsel dat hier ter sprake komt, kan eigenlijk moeilijk à propos van de waarborgen voor de Koninklijke waardigheid worden behandeld, en daarom zou het misschien de voorkeur verdienen de behandeling van de artt. 113 en 119 aan te houden tot na de behandeling van art. 271. Kan dit denkbeeld geen ingang vinden en wordt ook mijn bezwaar niet opgelost, dan zal ik stemming over het artikel verzoeken, ten einde er mij tegen te kunnen verklaren. Daarmede is echter niet uitgesloten de mogelijkheid dat door den Minister nog een ander artikel in de plaats worde gesteld.

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: De Commissie vermeent dat dit artikel zeer goed kan verdedigd worden. De geachte afgevaardigde verwart verspreiders van drukwerken met uitgevers. De Memorie van Toelichting liet eenigen twijfel over of men de verspreiding al of niet moest beschouwen als een *delictum sui generis*, maar uit het antwoord van de Regering (op het Verslag, hiervoor bl. 41) blijkt zeer duidelijk dat dit het geval is; het misdrijf van verspreiding kan geenszins geacht worden een persdelict te zijn in den zin van het ontwerp.

Wij hebben hier met niet anders te doen dan met het misdrijf van *verspreiding*, en nu zegt de geachte afgevaardigde dat het op de wijze als hier geformuleerd gevaarlijk wordt om te verspreiden.

Ik geloof echter dat de geachte afgevaardigde te weinig heeft gelet op hetgeen in dit artikel en de volgenden, waarin ditzelfde onderwerp behandeld wordt, vermeld staat: alleen het *met weten* verspreiden wordt strafbaar gesteld. En dat is eene *quaestio facti* die de regter in ieder concreet geval zal hebben uit te maken. De geachte spreker behoeft zich dan ook niet ongerust te maken wanneer hij couranten en tijdschriften ter lezing geeft.

Maar wanneer het den regter bewezen wordt dat hij *willens en wetens* een dergelijk geschrift, waarin de belediging voorkomt heeft *verspreid*, dan zal hij vallen in de termen van dit artikel.

Ik vermeen dus dat er volstrekt geen bezwaar bestaat om dit artikel aan te nemen.

De heer VAN HOUTEN: Ik heb lang gewacht het woord te vragen, omdat ik meende dat wat ik zeide, den Minister aanleiding kon geven een woord omtrent de uitlegging van dit artikel te zeggen. Nu moet ik den Minister vragen, te bevestigen hetgeen door den geachten spreker, namens de Commissie van Rapporteurs wordt gezegd, dat namelijk de woorden „waarin hij weet dat eene belediging voorkomt”, eigenlijk iets anders beteekenen dan er in staat, namelijk niet de enkele wetenschap dat in het geschrift eene belediging voorkomt, maar het *willens en wetens* verder verspreiden der belediging, zoodat zijn opzet op de verspreiding, de tentoonstelling of de aanplakking van de *belediging* zou moeten zijn gerigt. Als dit in het artikel stond, dan zou ik er geen bezwaar in hebben. Alleen zou ik vragen, of dan het geheele artikel wel noodig was, en dan de bepalingen, die belediging en medeplichtigheid aan belediging strafbaar stellen, niet voldoende zijn. Er wordt mij een antwoord gegeven, maar ik ben niet zeker genoeg, dat ik het goed versta, om daarover te kunnen discussieren. Welke ook de strekking zij van het antwoord, de Commissie zal mij niet kunnen tegenspreken, dat de bewoordingen: waarin hij weet dat eene belediging voorkomt, niets hoegenaamd te maken hebben met den *animus injuriandi*, en dat de postdirecteur of andere leverancier, die een *Triboulet* ver-

spreidt, wanneer hij 's morgens gelezen heeft, dat het nummer is veroordeeld wegens belediging van den President van de Fransche republiek, naar de letter van het artikel daaronder valt en vervolgd en veroordeeld moet worden. Het is juist daarin, dat mijn bezwaar ligt. Door de enkele verspreiding van een beledigend geschrift, zoodra men slechts weet dat het eene belediging bevat, wordt men reeds strafbaar, onverschillig of de verspreider de bedoeling heeft om te beledigen, of het opzet van den belediger te bevorderen.

Nu zegt men, dat de uitzondering ten aanzien van drukkers en uitgevers niet moet worden toegekend aan de gene die een geschrift verspreidt. Ligt het nu aan mij als ik niet vat, hoe men hier de grens kan trekken? Maakt men zich een begrip van een uitgever, dat een geheel ander is dan het mijne? Meent men dat de uitgever van een geschrift alleen is de man die voor zijne rekening en risico de exemplaren laat drukken, zonder het doel om ze te verspreiden, en ze in den winkel van den boekhandelaar ter beschikking van het publiek te stellen? Is niet het uitgeven gerigt op, en een aanvang van de verspreiding? Nu zal men bij voorbeeld een uitgever niet straffen en den boekhandelaar die een exemplaar van een dergelijk geschrift ter verkoop ten toon stelt, wel. Ik zie de juistheid der onderscheiding niet in, welke de Regering in haar systeem maakt, die gisteren, in afwijking van de meerderheid der Commissie, verdedigde dat de drukkers en uitgevers zijn *manus ministrae*, terwijl zij nu niet aannemt dat voor den uitgever, zoodra hij de mijns inziens van de uitgave onafscheidelijke verspreiding bewerkt, hetzelfde beginsel moet blijven gelden.

Mijns inziens is het onmogelijk dit artikel aan te nemen, tenzij het veranderd worde; zal het geen schade doen, dan zou het eene doode letter moeten blijven.

Bij mijne opvatting kunnen ten aanzien van verkooper en verspreider dezelfde beginselen worden aangenomen als ten opzichte van den uitgever en drukker, en moeten dus de artt. 113, 119 en 271 — wil men de milde beginselen, zoo als de Minister ze gister verkondigde — vervallen; anders krijgt men op een ander punt der circulatie, namelijk bij de verspreiders, die censuur, welke de Minister bij uitgevers en drukkers niet wil.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Wanneer ik zoo even den geachten afgevaardigde uit Groningen niet onmiddellijk heb geantwoord, dan was dit alleen omdat de heer Patijn, in substantie, datgene had in het midden gebracht, wat ik zou gezegd hebben. De leden van de Commissie van Rapporteurs hebben de goedheid mij in de verdediging van het ontwerp bij te staan en, om niet al te dikwerf te spreken, refereer ik mij aan de conclusie van hunne redevoeringen, waar uit de stukken blijkt, dat tusschen de Commissie en mij volkomen overeenstemming bestaat.

Intusschen, nu ik met name in het debat getrokken word, wensch ik mij gaarne te kwijten van den aangenaamen pligt om den heer van Houten op zijne belangrijke opmerking te antwoorden.

Dat strijd zou bestaan tusschen dit artikel en den grond waarop de artt. 53 en 54 rusten, kan ik nog niet zoo gereedelijk toegeven. Die artikelen immers dekken geenszins dien uitgever of dien drukker, bij wien bestaat het bewezen oogmerk om een misdrijf te plegen, maar beveiligen tegen onderzoek naar kwade trouw dengene die zich bepaalt tot de uitoefening van zijn beroep.

En waarom wordt hem die beveiliging verleend? Om eene uitgevers- of drukkers-censuur uit te sluiten, waarvoor als eenmaal de publicatie heeft plaats gehad, geene vrees meer is.

Het privilegie dat aan den drukker of uitgever wordt verleend, houdt op met de uitgave. Op dat tijdstip is het drukpersmisdrijf voltooid, en van dit oogenblik af bestaat er gelegenheid om een nieuw misdrijf te plegen, het desbewust begunstigen van het voltooide drukpersdelict door verspreiding.

Postdirecteuren zullen hiervan geen dupe worden. Volgens art. 42 immers is niet strafbaar hij, die een feit begaat ter uitvoering van een wettelijk voorschrift. Op

dat artikel kan de postdirecteur zich beroepen, die als zoodanig geschriften verspreidt.

Wat echter betreft den boekhandel — als een boekhandelaar een geschrift verspreidt, *wetende* dat daarin eene belediging voorkomt jegens den Koning enz., dan is hij strafbaar, en dit vind ik juist. De *wetenschap* zal moeten worden bewezen, maar is zij dat, waarom zou dan opzettelijke begunstiging van het eenmaal gepleegd persdelict straffeloos moeten wezen? Door die strafbaarheid wordt geen preventief toezigt op toekomstige publicaties in 't leven geroepen.

Overigens is in de artt. 113 en 119 niet de hoofdzetel dezer kwestie, maar veeleer in den Titel handelende over belediging. De artt. 113 en 119 zijn slechts toepassing van art. 271, behoudens de zwaardere straf. Het onderwerp kan het best worden behandeld bij de beraadslaging over den Titel van belediging.

[De verdere beraadslaging wordt uitgesteld tot na de behandeling van art. 271.]

(4 November 1880.)

Amendement van de Commissie van Rapporteurs,

strekkende om den aanhef te lezen:

Hij die een geschrift of afbeelding, waarin eene belediging voorkomt voor den Koning, de Koningin, den Troonopvolger, een lid van het Koninklijk Huis of den Regent, met het doel om aan den beledigenden inhoud ruchtbaarheid te geven of de ruchtbaarheid daarvan te vermeederen, verspreidt enz.

[Dit amendement, nog eenigszins gewijzigd bij de beraadslagingen over art. 271 (zie op dit art.), en wel in zoo verre, dat in plaats van »met het doel". gelezen wordt: *met het oogmerk*, werd door de Regeering overgenomen.]

WIJZIGINGSWET VAN 15 JANUARI 1886 (Stbl. 6) ¹.

[De hiervoren op bl. 40 vermelde wijziging, in art. 113 gebracht, was het gevolg van de volgende opmerking, voorkomende in het over het ontwerp van bovenstaande wijzigingswet uitgebracht:]

Voorloopig Verslag der Tweede Kamer.

De Commissie heeft zich afgevraagd, of na het arrest van den Hoogen Raad van 7 Mei 1883 (*Weekblad van het Recht* n°. 4916) omtrent art. 23 der wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* n°. 97) tot regeling van den kleinhandel in sterken drank en tot beteugeling van openbare dronkenschap, geen wijziging noodig is geworden van de gelijkkluidende bepalingen omtrent herhaling van misdrijf of overtreding in het Wetboek van Strafrecht. Volgens dat arrest begint de termijn van zes maanden, één jaar of meerdere jaren, gedurende welken de veroordeelde bij herhaling van het misdrijf of van de overtreding aan belangrijke verzwaring van straf blootstaat, bij veroordeeling van verstek, die bijv. door toepassing van de subsidiaire gevangenisstraf (later hechtenis) onherroepelijk is geworden, te loopen met den dag der eerste veroordeeling. Maar zoo gebeurt het dat, wanneer eindelijk de veroordeeling onherroepelijk geworden is, reeds maanden van den termijn zijn verstreken, ja de termijn van zes maanden bijna geheel is voorbijgegaan. De veroordeelde bij verstek verkeert dus in veel gunstiger toestand dan hij, die op de dagvaarding is verschenen. Hooger beroep en voorziening in cassatie doen, ook wanneer ten slotte het eerste veroordeelend vonnis wordt bevestigd, den gevaarlijken termijn belangrijk inkrimpen. Op deze wijze ontstaat er groote ongelijkheid van recht en

¹ [Zie deel V, bl. 45 en 46.]

wordt aan verschillende artikelen in het Strafwetboek eene toepassing gegeven, die zeer zeker door den wetgever niet is bedoeld.

Naar de meening der Commissie kan dit bezwaar, dat inderdaad hoogst bedenkelijk is, worden weggenomen door van de verschillende artikelen, waarin voor verzwaring van straf bij herhaling een termijn wordt gesteld, de redactie te wijzigen. In plaats van de woorden: »indien er nog geen . . . . zijn verlopen sedert de schuldige wegens . . . onherroepelijk is veroordeeld», zoude kunnen gelezen worden: »indien er nog geen . . . . zijn verlopen, sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens . . . onherroepelijk is geworden.»

Memorie van Beantwoording.

Met het beginsel, geene wijzigingen dan wanneer de ervaring de noodzakelijkheid daarvan heeft geleerd, is het geheel in overeenstemming om overeenkomstig het voorstel der Commissie reeds nu over te gaan tot wijziging der omschrijving van de verjaring der recidive. Hier heeft inderdaad de ervaring in zoover reeds uitspraak gedaan, dat de jurisprudentie van den Hoogen Raad aan de gekozen formule eene geheel andere uitlegging heeft gegeven. In het hierbij overgelegd gewijzigd wetsontwerp is alzoo de redactie der Commissie gevolgd, die inderdaad de bedoeling ondubbelzinnig uitdrukt.

Art. 114.

Bij veroordeeling wegens het in artikel 108 omschreven misdrijf, kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—5 vermelde rechten worden uitgesproken.

Bij veroordeeling wegens een der in de artikelen 109 en 110 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—4 vermelde rechten worden uitgesproken.

Bij veroordeeling wegens een der in de artikelen 111 en 112 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—3 vermelde rechten worden uitgesproken.

O. R. O. ART. 123. Bij veroordeeling ter zake van het in artikel 117 omschreven misdrijf, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—5 vermelde regten worden uitgesproken.

Bij veroordeeling ter zake van een der in de artikelen 118 en 119 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—4 vermelde regten worden uitgesproken.

Bij veroordeeling ter zake van een der in de artikelen 120 en 121 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—3 vermelde regten worden uitgesproken.

TITEL III.

Misdrijven tegen hoofden en vertegenwoordigers van bevriende staten.

Memorie van Toelichting.

De internationale pligten en het belang van den staat om die te vervullen eischen de strafbepalingen van dezen titel, dien men te beschouwen heeft in verband met de beide voorafgaande titels en met n°. 1 van de artt. 4 en 5 uit het eerste boek.

De uitzonderingen op het gemeene regt behooren echter tot enkele zware misdrijven beperkt te blijven. Te ver reikende voorschriften, waardoor ook straf werd bedreigd tegen zuiver politieke misdrijven in het buitenland tegen eene buitenlandsche mogendheid bedreven, zouden het doel voorbijstreven en eene onverdedigbare anomalie in het leven roepen. Immers, indien een Nederlander en een vreemdeling in het buitenland zoodanig feit pleegden en beiden herwaarts kwamen, zou de Nederlander hier te lande strafbaar wezen, terwijl de vreemdeling niet zoude kunnen worden uitgeleverd noch hier te lande gestraft.

Daarom bepaalt het ontwerp zich tot de aanslagen op het leven en de vrijheid, en zwijgt van den aanslag om tot regeren ongeschikt te maken (art. 99 [92]), van de feiten in de artt. 100—102 [93—95] omschreven en van elke zamenspanning. Ook die bepalingen van titel I, welke gewoonlijk onder den term »landverraad» begrepen worden, konden hier buiten beschouwing blijven uithoofde van art. 108 [100] in verband met art. 94 [87]. De bedoelde misdrijven toch hebben betrekking op tijden van oorlog en hetgeen daarmede wordt gelijk gesteld, zoodat in de meeste en ernstigste gevallen — waarvan hier immers alleen sprake is — de strafbepaling tegen schending van de onzijdigheid, ook ten aanzien van vreemdelingen, die zich daaraan hier te lande schuldig maken, genoegzaam is.

De in dezen titel strafbaar gestelde feiten kunnen bedreven worden: 1°. tegen het hoofd van een bevrienden staat (artt. 124—126, 128 [115—117, 119]); of 2°. tegen den vertegenwoordiger eener vreemde mogendheid bij de nederlandsche regering (artt. 127, 128 [116, 119]).

Ad 1um. In aanmerking komt hij die in elken staat, zoo onder republikeinschen als onder monarchalen regeringsvorm, bekleed is met het hoogste gezag. De afzonderlijke vermelding van den regerenden vorst, nevens die van het hoofd des staats, snijdt allen twijfel af omtrent half soevereine staten (Egypte, Tunis) en omtrent regerende vorsten van bondstaten, die mitsdien alle onder de gebezigde uitdrukkingen begrepen zijn.

Ad 2um. Welken rang de vertegenwoordiger der buitenlandsche mogendheid draagt, is onverschillig, mits hij slechts aan het hoofd van de missie sta. Is de hooger geplaatste door ziekte of afwezigheid verhinderd, zoo treedt de lager geplaatste als hoofd der missie op.

De strafbaarheid der feiten is niet afhankelijk van hetgeen in het buitenland voor gelijke handelingen tegen den nederlandschen vorst en

zijne vertegenwoordigers bepaald is. Geene aanbeveling toch verdient de elders¹ gestelde voorwaarde van eene door den vreemden staat bij de wet of bij tractaat verleende wederkeerigheid. Bedingen van wederkeerigheid zijn in het publiek regt niet wenschelijk, en de staat behoort de beslissing over de strafbaarheid eener handeling niet te doen afhangen van hetgeen bij den nabuur regtens is.

Evenmin ware het goed te keuren indien voor de vervolgbaarheid eene klage van de buitenlandsche mogendheden werd vereischt². In beginsel niet, omdat de reden der exceptionele strafbaarheid alleen te zoeken is in het belang van den nederlandschen staat, en omdat de eenige grond waarom volgens het ontwerp een misdrijf op klage vervolgbaar is (grooter gevaar bij de vervolging voor benadeeling van private belangen dan voordeel voor het publiek belang), hier niet bestaat. In de praktijk niet, omdat het wenschelijk is, bij dergelijke vervolgingen de personen der beledigden zooveel mogelijk buiten den regtstrijd te laten en bij eene mogelijke buitenvervolginstelling of vrijpraak daaraan het karakter eener afwijzing van hunne klage te ontnemen.

Verlag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Commissie geeft in overweging dezen titel te vereenigen met titel II. Er is, indien voor de vervolging geen klage geëischt wordt, zoo als in § 102 van het Duitsche wetboek, geen reden tot splitsing. Het opschrift van den titel zou dan moeten luiden: »Misdrijven tegen de Koninklijke waardigheid en tegen hoofden en vertegenwoordigers van bevriende staten.»

De Commissie kan zich niet vereenigen met het beginsel, dat de strafbaarheid der in dezen titel omschreven feiten niet afhankelijk is van hetgeen in het buitenland voor gelijke handelingen tegen den Nederlandschen vorst en zijne vertegenwoordigers bepaald is. Het moge in het algemeen waar zijn, dat de Staat de beslissing over de strafwaardigheid eener handeling niet moet doen afhangen van hetgeen bij den nabuur regtens is (zie Memorie van Toelichting), maar die regel lijdt in dit bijzonder geval uitzondering; de bijzondere bescherming, die de vreemde vorst geniet, vindt alleen hare regtvaardiging in internationale verplichtingen of internationale wellevendheid. Die bescherming ook te verleen tegen vorsten van natien, die door wetten of tractaten niet ook onzen Souverein als zoodanig beschermen, ware eene miskenning van den regtsgrond der bijzondere strafwaardigheid.

Vereeniging met Titel II is niet raadzaam, en wegens art. 5 onmogelijk. Dubbel bevreemdend is dit voorstel tot vereeniging van de zijde der Commissie die juist door hare reciprociteitsleer een scherp onderscheid tusschen Titel 2 en 3 maken wil.

Maar ook zonder die reciprociteit is, in 't stelsel der Regeering, tusschen beide titels een principieel verschil; de feiten van titel 2 sluiten meest in zich eene schending van eene verplichting van trouw. Die verplichting kan min of meer sterk zijn, zij verschilt voor den onderdaan en voor den gastvrijheid genietenden vreemde-

¹ § 102 D. Wb., art. 114 Beijeren.

² Als boven. Vgl. art. 4 der wet van 28 September 1816 (*Staatsblad* n°. 51).

ling, maar steeds bestaat er eenige band welke titel 3 niet kent.

Reciprociteit te eischen acht de Minister absoluut verwerpelijk. Tot straffen heeft men alleen *recht* wanneer men er toe *verplicht* is; hoe kan het bestaan van dien plicht afhangen van de omstandigheid of een ander zich jegens ons van *zijn* plicht kwijt? De rechtsgrond van den 3den titel ligt geenszins in eene »internationale *verplichting of wellevendheid*», maar in 't besef der waarheid, dat er solidariteit bestaat van belangen, solidariteit van elk wettig gezag.

Art. 115.

De aanslag op het leven of de vrijheid van een regeerend vorst of ander hoofd van een bevrienden staat wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

Indien de aanslag op het leven den dood ten gevolge heeft of met voorbedachten rade wordt ondernomen, wordt levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren opgelegd.

Art. 116.

Elke feitelijke aanranding van den persoon van een regeerend vorst of ander hoofd van een bevrienden staat, die niet valt in eene zwaardere strafbepaling, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

O. R. O. ART. 124. De aanslag op het leven of de vrijheid van een regeerend vorst of ander hoofd van een bevrienden staat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

Indien de aanslag op het leven den dood ten gevolge heeft of met voorbedachten rade wordt ondernomen, wordt levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren opgelegd.

O. R. O. ART. 125. Elke aanslag op den persoon van een regeerend vorst of ander hoofd van een bevrienden staat, die niet valt in eene zwaardere strafbepaling, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

(Vgl. het advies van den Raad van State met het antwoord daarop, en het Verslag van de Tweede Kamer bij artt. 109 en 110, hiervoor bl. 87.)

G. O. ARTT. 115 en 116 = artt. 115 en 116 van het Wetboek.

Art. 117.

Opzettelijke belediging een regeerend vorst of ander hoofd van een bevrienden staat aangedaan, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

O. R. O. ART. 126. Opzettelijke belediging eenen regerenden vorst of ander hoofd van een bevrienden staat aangedaan, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

»Het begrip *belediging* moet worden verklaard uit titel XVI" — zegt de Regering (Memorie van Toelichting, [zie bij artt. 111 en 112, hiervoor bl. 38]). »Even als in het opschrift van dien titel is belediging hier een *nomen generis* waaronder smaad, smaadschrift, laster, eenvoudige belediging en lasterlijke aanklagt begrepen zijn." Derhalve zal in dit geval reeds voor eenvoudige belediging het hier bedreigde maximum kunnen worden toegepast. Deze bepaling zou tot verregaande hardheid aanleiding kunnen geven, en de beoordeeling der Regeringsdaden van vreemde vorsten belemmeren op eene wijze die niet zou stroken met de hier te lande geldende begrippen van vrijheid. De Commissie erkent dat in den regel in de hier bedoelde gevallen, de *animus injuriandi* welke de Regering (Memorie van Toelichting van titel XVI) als element van alle belediging aangeeft niet aanwezig zal zijn; maar toch stelt zij er prijs op reeds hier te verklaren, dat zij de verzwaring van straf, uit een politiek oogpunt noodzakelijk, alleen kan billijken wanneer het stelsel van strafbaarheid van de in den 16den titel omschreven misdrijven zóó gewijzigd wordt, dat het de bevoegdheid om, *in het publiek belang*, ook de handelingen van hoofden en vertegenwoordigers van bevriende Staten te beoordeelen, niet uitsluit. De Commissie komt hierop bij de behandeling van den evengenoemden titel terug.

Animus injuriandi is natuurlijk onmisbaar voor de strafbaarheid. Door »opzettelijke belediging" wordt dit voldoende uitgedrukt. Wie uitsluitend in 't publiek belang spreekt of schrijft, kan nooit wegens belediging (en dus evenmin wegens smaad of laster) vervolgd worden.

In het nieuwe derde lid van art. 279 [261] wordt dit ook voor smaad ten allen overvloede ipsis verbis uitgedrukt.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Daar *vorst* en *hoofd* van verschillend geslacht zijn, is het raadzaam, niet *eenen* te zetten, maar *een*. Of men zou moeten schrijven: *of een ander hoofd*.

G. O. ART. 117 — art. 117 van het Wetboek.

Art. 118.

Opzettelijke belediging eenen vertegenwoordiger van eene buitenlandsche mogendheid bij de Nederlandsche regeering in zijne hoedanigheid aangedaan, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

O. R. O. Art. 127. Opzettelijke belediging eenen vertegenwoordiger van eene buitenlandsche mogendheid bij de nederlandsche regering aangedaan, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Het zal wel de bedoeling zijn dat de belediging den gezant *qualitate qua* wordt aangedaan. Eenvoudige belediging van den *persoon* van den vertegenwoordiger eener buitenlandsche mogendheid behoort niet tot de zware of voor den Staat gevaarlijke misdrijven, waartegen in dezen titel wordt gewaakt. Bovendien vordert het belang van den beledigde zelve in zulk geval dat de vervolging van zijne klacht afhankelijk zij. Dergelijke feiten behooren dus naar den regel van het gemeene regt te worden vervolgd. Ten einde echter deze bedoeling duidelijk uit te drukken geeft de Commissie in overweging te lezen: »Opzettelijke belediging — in zijne hoedanigheid aangedaan, enz.»

De bijvoeging had plaats maar heeft nu ook in art. 128 [119] moeten geschieden.

G. O. Art. 118 = art. 118 van het Wetboek.

Art. 119.

Hij die een geschrift of afbeelding, waarin eene belediging voorkomt voor een regeerend vorst of ander hoofd van een bevrienden staat of voor een vertegenwoordiger van eene buitenlandsche mogendheid bij de Nederlandsche regeering in zijne hoedanigheid, met het oogmerk om aan den beledigenden inhoud ruchtbaarheid te geven of de ruchtbaarheid daarvan te vermeederen, verspreidt, openlijk ten toon stelt of aanslaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

Indien de schuldige het misdrijf in zijn beroep begaat en er tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen, sedert *hij wegens hetzelfde misdrijf onherroepelijk is veroordeeld*, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.

Gewijzigd, wat het *courseif* gedrukte betreft, bij de wet van 15 Januari 1886 (*Stbl.* n°. 6):

sedert *eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens gelijk misdrijf onherroepelijk is geworden*, kan

O. R. O. ART. 128. Hij die een geschrift of afbeelding waarin hij weet dat eene belediging voorkomt voor een regerend vorst of ander hoofd van een bevrienden staat of voor een vertegenwoordiger van eene buitenlandsche mogendheid bij de nederlandsche regering, verspreidt, openlijk tentoonstelt of aanslaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Indien de schuldige het misdrijf in zijn beroep begaat en er tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen, sedert hij wegens hetzelfde misdrijf onherroepelijk is veroordeeld, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.

[*Onherroepelijk.* Zie het medegedeelde over het *Stelsel ten aanzien van herhaling*, in deel I, bl. 417.]

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Eene minderheid der Commissie kan zich met dit artikel niet vereenigen. De verspreiding met het oogmerk om te beledigen volgens art. 280 [261, 2^e lid] wordt reeds strafbaar gesteld door art. 126 [117]. Voor het lichtere feit, verspreiding alleen met de wetenschap dat in het geschrift eene belediging voorkomt, is afwijking van het gemeene regt niet wenschelijk. Afbeeldingen, bijv. in vreemde weekbladen zouden, wanneer zij hier worden verspreid, ook zonder klagt aanleiding tot strafvervolging kunnen geven. Dit kan in sommige omstandigheden gevaarlijk worden. Aan den anderen kant ligt gewoonlijk het hatelijke en gevaarlijke van het feit in de verspreiding, niet buiten, maar binnen het land waar de vorst regeert. Ook is het feit niet van dien aard dat de *strafmaxima* van art. 290 [271] niet voldoende zouden zijn.

De Commissie acht echter in het stelsel van het ontwerp het artikel onmisbaar. Juist omdat het zwaardere feit reeds volgens art. 126 strafbaar is, moet eene afzonderlijke bepaling voor het lichtere feit der verspreiding zonder oogmerk om te beledigen, behouden blijven. Aan het gezond verstand van het openbaar ministerie en van den regter kan overigens de onderscheiding van schuldellooze spot of jokkernij en strafwaardige belediging gerust worden overgelaten. In de praktijk zullen zich althans hier te lande geen bezwaren voordoen.

De Minister meent dat de minderheid zich vergist, maar kan zich ook met de argumentatie der meerderheid niet in allen deele vereenigen. Ten onrechte meenen *beide*, dat »verspreiding met het oogmerk om te beledigen volgens art. 280'' reeds strafbaar is door art. 126. Immers 280 straft niet den *verspreider*, maar den *schrijver*. *Verspreiding* is nooit *belediging* in den zin van titel 16, en kan dus nooit vallen onder belediging in art. 126. Voor *verspreiding* geldt (in den 16den titel) alléén art. 290, en dus is alléén op art. 290 eene uitzondering gemaakt in de zwaardere strafbepaling van art. 128. De praemisse dus der »minderheid'' is niet juist, en het maximum van art. 290 voor de zwaarste feiten van verspreiding *niet* voldoende.

» *Verspreidt*'' , lees: » *openlijk verspreidt, tentoonstelt, enz.*''

» *Openlijk verspreidt*'' ; zie boven ad art. 122 [113, hiervoor bl. 41].

[Zie ook bij art. 118, hiervoor bl. 51.]

G. O. ART. 119. Hij die een geschrift of afbeelding, waarin hij weet dat eene belediging voorkomt voor een regeerend vorst of ander hoofd van een bevrienden staat of voor een vertegenwoordiger van eene buitenlandsche mogendheid bij de Nederlandsche regeering in zijne hoedanigheid, verspreidt, openlijk ten toon stelt of aanslaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

Indien de schuldige het misdrijf in zijn beroep begaat en er tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen, sedert hij wegens hetzelfde misdrijf onherroepelijk is veroordeeld, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.

[Vgl. ook de Beraadslagingen in de Tweede Kamer over art. 225.]

Amendement van de Commissie van Rapporteurs,

om weg te laten de woorden „hij weet dat”, en vóór „verspreidt” in te lasschen: „met het doel om aan den beledigenden inhoud ruchtbaarheid te geven of de ruchtbaarheid daarvan te vermeerderen.”

[Dit amendement werd door de Regeering overgenomen, in voege nog eenigszins gewijzigd (nl. voor „doel”: *oogmerk*) bij de beraadslagingen over art. 271. Zie die beraadslagingen op art. 113, hiervoor bl. 41 volg. en op art. 271.]

[Zie over de wijziging van art. 119 bij de wet van 15 Januari 1886 (*Stbl.* n°. 6) hiervoor bij art. 113 op bl. 45].

Art. 120.

Bij veroordeeling wegens het in artikel 115 omschreven misdrijf, kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—5 vermelde rechten worden uitgesproken.

Bij veroordeeling wegens het in artikel 116 omschreven misdrijf, kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—4 vermelde rechten worden uitgesproken.

Bij veroordeeling wegens een der in de artikelen 117 en 118 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—3 vermelde rechten worden uitgesproken.

O. R. O. ART. 129. Bij veroordeeling ter zake van het in artikel 124 omschreven misdrijf, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—5 vermelde regten worden uitgesproken.

Bij veroordeeling ter zake van het in artikel 125 omschreven misdrijf, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—4 vermelde regten worden uitgesproken.

Bij veroordeeling ter zake van een der in de artikelen 126 en 127 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—3 vermelde regten worden uitgesproken.

G. O. ART. 120 = art. 120 van het Wetboek.

TITEL IV.

Misdrijven betreffende de uitoefening van staatsplichten en staatsrechten.

In het O. R. O. luidt het opschrift: *Misdrijven betreffende de uitoefening van staatkundige pligten en regten.*

Memorie van Toelichting.

De inhoud van dezen titel waarborgt de vrijheid van handelen van de lichamen en personen, aangewezen bij krachtens de wet of wettelijke verordening uitgeschreven verkiezingen (artt. 130—133 [121—124]), alsmede de vrijheid (art. 134 [125]) en zuiverheid (artt. 135—138 [126—129]) van deze verkiezingen zelve.

De in de artt. 130—134 genoemde feiten kunnen bedreven worden door velerlei dwangmiddelen; geweld of bedreiging met geweld is daarvoor, zoo hier als elders, de uitdrukking van het ontwerp. De regter heeft voor elk bijzonder geval te beoordeelen, of het geweld en de bedreiging met geweld de oorzaak kunnen heeten van de in de wet genoemde handelingen. Staat dit vast, zoo is de vorm waarin het geweld of de bedreiging zich openbaart onverschillig; de wet behoort daaromtrent geene beperking in te houden.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

staatkundige pligten en regten. Veel is er over die woorden met *-kundig* geschreven. Maar zooveel staat bij alle taalkenners vast, dat die woorden althans geene andere beteekenis toelaten, dan die hunne afleiding van *kunde* medebrengt. *Staatkundig* beteekent: *tot de staatkunde betrekking hebbende*. Men kan spreken van een *staatkundig handboek*, een leerboek der staatkunde, enz. Maar *staatkundige pligten en regten* is evenmin goed te keuren als b. v. *staatkundig belang* voor *staatsbelang*, of *staatkundige geheimen*, *misdaden*, *zaken*, voor *staatsgeheimen*, *staatsmisdaden*, *staatszaken*. De ware uitdrukking is *staatsplichten* en *staatsrechten*. Het eerste is dan ook de gewone term in de spreektaal. *Staatsrechten* kan misschien een oogenblik bedenking geven, omdat men allicht aan *het staatsrecht* denkt, dat iets anders beteekent. Doch die bedenking is niet van gewicht, omdat *staatsrecht* in dien zin een allesomvattend collectief is en dus geen meervoud toelaat; zoodat *staatsrechten* nooit het meervoud van *staatsrecht* in dien zin zijn kan. Zoo spreekt men algemeen van *burgerlijke rechten*, en de bijgedachte aan *het burgerlijk recht* heeft nooit aan de opvatting van die uitdrukking geschaad.

Terwijl alle taalkenners zoo te recht ijveren tegen het misbruik van die woorden met *-kundig*, is het niet wenschelijk dat de wetgever door zijn voorbeeld dat misbruik zou bekrachtigen en de pogingen der taalbeoefenaars verijdelen. *Staatsplichten en staatsrechten* is zuiver Hollandsch en voor ieder duidelijk. Maar wat *staatkundige rechten* zijn, is niet wel in te zien. De *staatkunde*, de wetenschap der politiek, geeft geene *rechten*

Art. 121.

Hij die door geweld of bedreiging met geweld eene vergadering van de beide kamers der Staten-Generaal of van eene dezer uiteenjaagt, tot het nemen of niet nemen van eenig besluit dwingt of een lid uit die vergadering verwijderd, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Art. 122.

Hij die door geweld of bedreiging met geweld opzettelijk een lid van eene der kamers van de Staten-Generaal verhindert de vergadering bij te wonen of daarin vrij en onbelemmerd zijn plicht te vervullen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Art. 123.

Hij die door geweld of bedreiging met geweld eene vergadering van de staten eener provincie of van den raad eener gemeente uiteenjaagt, tot het nemen of niet nemen van eenig besluit dwingt, of den voorzitter of een lid uit die vergadering verwijderd, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

Art. 124.

Hij die door geweld of bedreiging met geweld opzettelijk den voorzitter of een lid van de staten eener provincie of van den raad eener gemeente verhindert de vergadering bij te wonen of daarin vrij en onbelemmerd zijn plicht te vervullen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren.

O. R. O. ART. 130. Hij die door geweld of bedreiging met geweld eene vergadering van de beide kamers der staten-generaal of van eene dezer uiteenjaagt, tot het nemen of niet nemen van eenig besluit dwingt of een of meer leden uit die vergadering verwijderd, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

O. R. O. ART. 131. Hij die door geweld of bedreiging met geweld een lid van eene der kamers van de staten-generaal verhindert de vergadering bij te wonen of daarin vrij en onbelemmerd zijn pligt te vervullen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

O. R. O. ART. 132. Hij die door geweld of bedreiging met geweld eene vergadering van de staten eener provincie of van den raad eener gemeente niteenjaagt, tot het nemen of niet nemen van eenig besluit dwingt, of een of meer leden uit die vergadering verwijderd, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

O. R. O. ART. 133. Hij die door geweld of bedreiging met geweld een lid van de staten eener provincie of van den raad eener gemeente verhindert de vergadering bij te wonen of daarin vrij en onbelemmerd